

Mulán buk ái Paulo a le on uri narsán bos tám ruruna á KORIN

Worwor táil

Ái Paulo a soi lain arbin sur Iesu Karisito adi Korin i kán áruán láklák mai lain arbin (Apo 18:1-18). Bimán rum á Korin a tilik malar i pákánbung ái Paulo a han ur on, má marán kálámul iatung di mur i durwán tatalen má dik lu lala lotu uri narsán marán angagur án káláu. Má i katbán kándi lotu ngorer di lu ararit mai tan wák án sál. Má i pákánbung a lu kiskis be á Epeso ái Paulo i kán átuil láklák (Apo 19:22), ák longrai sur te taun i katbán bos tám ruruna adi Korin (1Ko 1:11). Ái Paulo a longrai ngo bos tám ruruna á Korin a lala rakrakai si di á te suri da ilang alari kándi torahin sápkín tatalen til tungu. A támin ngo Tanián a Pilpil a lala tabar di mai marán lalain artabar, mái sár kápdite lu him kuluk mai bos artabar erei. Dik hol on bul ngo di lala mánán (1:18-2:16) má dik lala apakta pas di (4:6-21). Kesá kálámul a ararit mai wák si kákán (5:1-8). Má bos tám ruruna di lu nagogon arliu i di sang i mátán táil i rung kápte di ruruna (6:1-11). Má ák mon i wáswás puar ami katbán bos tám ruruna mul (1:10-17, 3:1-23). Má te di tapam hut tiladi Korin má dik gálta Paulo suri tan táit erei rung di mur i Karisito kápdite talas ur on (7:1, 8:1, 12:1, 16:1). Io, má ngorer ái Paulo ák le palai buk minái suri tur kári kándi sápkín tatalen má suri kos tumani

kándi argálta. Má ák parai suri tatalen án kila (7:1-40). Má ák parai mul suri koion á tekes na apurái táir i Karisito mai tatalen ái sang a hol on ngo a kuluk, mái sár ngo táir a hol on bul ngo a sák (8:1-11:1). Má ák parai si di suri ngádáh da lotu ngoi mai kándi artabar a tari si di á Tanián a Pilpil (11:2-14:40). Má ák parai mul ngo aptur kaleng tili minat, ái á tilik kábutkis on á lain arbin (15:1-58). Bos aratintin si Paulo i buk minái a tángni bos tám ruruna onin, kabin bos táit minái a worwor suri, a muswan ngo a lu tapam hut uri narsán bos tám ruruna i tan pákánbung onin mul.

¹⁻² Iau Paulo iau kesi apostolo si Iesu Karisito, ngorer ákte kilkila pas iau má iau lu tur suri, má iau lu him ngorer kabin i nemnem si Káláu. Iau le i buk minái uri narsá gam á tan tám ruruna tili malar á Korin. Má kesi tuá git, ái koner si Sostenis, a parai mul i kán lain nas uri narsá gam. Ái Káláu ákte kilkila pas gam má ákte pam kes i gam mam Iesu Karisito suri gamá káián sang. Áá, ákte kilkila pas gam ngorer, má i sál sár erei ákte kilkila pasi matananu i naul matmatngan pokon no di lu ruruna má lotu uri narsán ái Konom Iesu Karisito er kándi Konom má kángit Konom mul.

³ Artangan má bál matau kándiar ái Káláu Kák git mái Konom Iesu Karisito, na kis tiklik mam gam.

Ái Paulo a ot kuluk uri narsán ái Káláu

⁴ Iau lu balbal ot kuluk uri narsán ái Káláu sur gam. Ái Káláu ákte asosah i gam má tangan gam kabin gam tukes mam Iesu Karisito. ⁵ Má kabin

gam tukes mam Iesu, ái Káláu ákte lala tabar gam mai marán artabar. Ngorer ákte tari lala mánán si gam má gamá talas suri midán, má ákte asosah i gam má gamá lu para aposoi kán worwor ák tur talas. ⁶ Gimáte soi lain arbin er narsá gam. Má lain arbin er a tikbut má ák lain kopkom kabin tan artabar er ái Káláu a tari si gam, ái sang a adikái arbin sur Karisito er gim parai. ⁷ Má ngorer kápgamte sáhár sur tekesi lain artabar er Tanián a Pilpil a tari singin tan tám ruruna i pákánbung minái gam kis mona Iesu Karisito kángit Konom suri na kaleng ur main i bim. ⁸ Má ái sang na atu i kamu ruruna pang i bung na rah i kamu liu main i bim. Má ngorer, i bung namur ái Konom Iesu Karisito na kaleng suri na supan git, kápnate mák gam ngo gam masa i mátán. ⁹ Áá, kápte kes na parai uri gam ngo a mon i kamu sápkín kabin ái Káláu sang na muswan uri narsá gam. Má ái ái koner a kilkila pas gam suri gama araturán mam Natun er kángit Konom Iesu Karisito.

Keskeskesá boh tám ruruna

¹⁰ Rang buhang, iau tur kiláng i kángit Konom Iesu Karisito mai kán rakrakai ákte tari singing suri ina worwor tiklik mam gam. Má iak nem ngo ina anokwai be i te táit kápate kuluk er i katbán i gam. Má ngorer iak sung gam suri gama sormángát arliu i gam mai kesi holhol, má koion gama tam purwa gam uri toltolom boh. Má iau sung gam mul suri gama pam talum gam uri kes sár á kepwen hol. ¹¹ Iau sung gam ngorer, rang

buhang, kabin tungu te tám ruruna, ái rung er tili rum si Koloe, di hut singing má dik para talsai ngoromin sur gam ngo gam lu arngangar arliu i gam. Di parai ngo marán dikte hut narsá gam mai aratintin sur Iesu, má gam lu arngas suri sinih kán aratintin gama mur on. ¹² A ngoromin. Te tili gam di parai ngo, “Gim lu mur i aratintin si Paulo á gim.” Má te tili gam di parai ngo, “Auh, wa á gim gim lu mur i aratintin si Apolos.” Má te sang di parai ngo, “Na, ái Petero sang gima mur on á gim.” Ki te bul di ngo, “Má gim, ái Karisito masuk á kángim tám aratintin.”

¹³ Ngádáh, dikte puár Karisito á ngorer? Kol ngádáh, ái Paulo sang di bás páptai iamuni kubau kus má ák mat sur gam? Auh, kápte! Kol di siu gam i ngisán ái Paulo? ¹⁴ Na, wa a kuluk ngo káp iau te siwi marán kálámul main Korin tungu, ái Kirispus sár diar ái Gaius, ¹⁵ suri kápte kes a arwat na parai ngo, “Ái Paulo a siu iau i ngisán sang!” ¹⁶ U, iau barung! Iak han hol pas Setepanas dihat támán mul iau siu di, má kápte iau hol pas tekes mul iau siwi. ¹⁷ Ái Karisito kápte tarwa iau suri ina arsiu, kápte. Kak talar suri arbin mai lain arbin, ái sár worwor iau arbin mai, kápte ngo kándi á bos polon á hol. Auh, káp ina te arbin mai polon á hol ngorer ina mák tui sukwáh i rakrakai káián kubau kus.

Rakrakai má mánán si Káláu er i Karisito

¹⁸ Ái rung di lu murmur i sál uri hiru áklis, kápte di hol apakta pasi midán ái Káláu sur Iesu má kán

1:12: Apo 18:24-28; 1Ko 3:4   **1:14:** Apo 18:8; Rom 16:23

1:16: 1Ko 16:15   **1:18:** Rom 1:16

minat iamuni kubau kus. Di hol on ngo worwor án armongoh sár. Má sár á git ái Káláu ákte aliu pas git má git lu murmur i sál uri liu, git hol on ngo worwor er a káng mai rakrakai si Káláu. ¹⁹ A ngorer a parai i Buk Tabu ngo,

“Ina rabut palai mánán káián tan tám mánán má inngasi ngo a tu táiit bia sár.”

²⁰ Ki dánih má a hol on ái Káláu suri á holhol kándi ái rung er matanenu tili naul matmatngan pokon? Ái rung er di utung di ngo bos tám mánán, kándi mánán na aliu pas di? Má bos tám mánán uri nagogon, ngádáh? Kándi holhol na tari liu áklis si di? Má suri bos tám arkipkip mai worwor, a mon i kándi ararguna mam Káláu kabin a lu lain siror i kándi wor? Kápte, kápte sang. Ái Káláu a inngas tari mánán er a hut tili naul matmatngan pokon ngo ái á holhol kán tan ngul sár. Má ngádáh a inngas tari ngoi á ngorer? A inngas tari mai him a longoi ái Karisito iamuni naul páspáng er ák aliu pas git.

²¹ Ái Káláu a tám mánán, má a akuron i holhol káián matanenu suri kápdite arwat ngo da han pátum Káláu mai kándi mánán sang. Ái sár ái Káláu a nem suri sáras pas git, má ngorer ák oboi sál ngoromin. Ngo gita ruruna i arbin er di hol on ngo worwor án armongoh, erár giták liu! ²² Tan Iudáiá di hol on ngoromin suri kálámul a hut mai arbin. Di nem i mákái akiláng suri adikái kán worwor ngo a támin muswan. Mái rung tili risán, di sang di nem i longrai kálámul di hol on ngo a

tám mánán, ki ngorer dák ruruna on. ²³ Ái sár á gim, gim lu arbin sár mai parai ngo ái Karisito ákte mat iamuni naul páspáng suri aliu pas git. Ngo tan Iudáia di longrai ngorer, ki dik tutkum on. Má tan rung tili risán di longrai, ki dik hol on ngo worwor án armongoh sár. ²⁴ Mái sár uri narsá rung ái Káláu ákte kilkila pas di, te kakun Iudáia má te rung tili risán mul, di mák ilmi ngo arbin er, wa Karisito sang, ái koner a inngasi rakrakai si Káláu má a para tari mul ngo ái Káláu a tám mánán mai kán holhol. ²⁵ Bos kálámul tili naul matmatngan pokon, di lu ngoi ngo holhol taru si Káláu a inngasi kán hol ngo a ngul. Ái sár kápte ngo a ngul, wa polon á hol taladeng alari mánán káián kálámul. Má di ngoi mul ngo táit a longoi ái Káláu er ak mánát pala Iesu ak mat, táit er a inngasi ngo ái Káláu káp kán te rakrakai. Mái sár kápte, kabin kán minat má kán apaptur kaleng ái Iesu a up sorliwi kán bos kurtara mai kán tilik rakrakai er a sorliwi mingin kálámul.

²⁶ A ngoromin, rang buhang. Tungu i pákánbung ái Káláu a kilkila pas gam, kápte marán tili gam di tám mánán i mátán matananu tili naul bim. Má kápte marán tili gam di kabisit ngo di konom. ²⁷ Auh, kápte gam ngorer. Ái Káláu ákte kára pasi rung di mák asosih i di i tan kálámul kuluk tili naul bim. A longoi ngorer ái Káláu suri apos tari singin bos tám mánán ngo kápte di tám mánán muswan. Mái Káláu ákte kára pasi rung kápдите rakrakai suri apos tari singin tan kabisit

---

1:23: Rom 9:32; 1Ko 2:14

1:24: Kol 2:3

1:25: 2Ko 13:4

1:26: Mat 11:25; Iak 2:5

ngo kándi rakrakai kápte a támin muswan. ²⁸ Mái Káláu a kára pasi mul i tan kálámul kápte a ninir i ngis di má tan sáhár án kálámul má tan kálámul er matananu no di mák pulus di. Má ngorer ái Káláu a apos tari singin matananu ngo táit di hol on ngo a lala támin táit sang, uri mátán ái Káláu a tu táit bia sár. ²⁹ Ái Káláu a longoi ngorer suri kápte kes na arwat ngo na hol apakta pasi sang i mátán táil ái Káláu. ³⁰ Má kabin i táit a longoi ái Káláu mam gam, ngorer má gamá tukes mam Iesu Karisito. Mái Karisito, ái a aposoi si git suri sál ái Káláu a mur on. Ngorer ái Karisito a pasbat i sál pas git suri ái Káláu na obop git giták nokwan i mátán, má suri na lu timan git giták pilpil, má suri ái Karisito sang na hul pas git tili lalin rangrangas má giták sengsegeng. ³¹ Má ngorer git sormángát mam Káláu suri kán worwor erei i Buk Tabu a parai ngoromin ngo,
 “Ngo tekesi kálámul a nem ngo na butbut mam tekes,
 ki na butbut mam Káláu suri táit er a longoi mam git.”

2

Ái Paulo a arbin sur Karisito má suri kubau kus
¹ Má rang buhang, ina worwor artálár mam iau. Tungu iau mulán hut narsá gam, iau han suri para talsai lain arbin si Káláu. Má kápte iau ataunán kak worwor mai te worwor a rakrakai, má káp iau te parai si gam ngo a lala sorliu i kak mánán. Kápte. ² I pákámbung er a ngoi i

balang ngo káp ina para te táit mul si gam, ái sár sur Iesu Karisito masuk. Iau ngoi ngo ina parai sár ngo ákte mat iamuni kubau kus suri aliu pas gam. ³ Má ngo iau sám tur i mátán táil i gam má iak arbin, kápán páplun i iau kápate rakai má iak mátut má iak ráuráuwás mul. ⁴ Má i pákánbung iau arbin narsá gam, káp iau te nem suri talka pasi kamu holhol ngorer i tám mánán a worwor. Ái sár iau nem ngo gama ruruna i arbin kabin gamáte mákái ngo Tanián ái Káláu a him mai rakrakai i katbán i gam, ⁵ suri ngorer kamu ruruna kápate tikbut tili mánán káián kálámul. Auh, iau nem sár ngo gama mák ilmi ngo ái Káláu a him mai rakrakai, má ngorer gama ruruna on.

Tanián ákte inngas tari mánán si Káláu

⁶ Mái sár i pákánbung iau kis tiklik mai tan tám ruruna di matuk, ái rung er di mur pagas i nemnem si Káláu, i pákánbung er iau lu arbin mai sál a mánán taru on ái Káláu. Má sál erei kápate ngo sál a hut tili holhol káián tan tám mánán ngo káián tan tátáil til main i naul bim, ái rung er páput sár ái Karisito na keles di. ⁷ Iau arbin suri sál a mánán taru on ái Káláu. Ái á sál ái Káláu a hol páksi hirá sang kápate be a aksimi naul bát má naul bim. Kán sál án hol taru er ái Káláu a kabat tikliknai tan lalain táit a kuluk er a nem on suri na longoi narsá git. Tunggu besang ái Káláu a punmai á kán mánán taru, mái sár onin a kip auti ur si git. ⁸ Má kápate kesá tátáil til main i naul bim a talas suri sál er a mánán taru on ái Káláu. Ngo da han mánán ngorer, ki kápdate han bás pápta

kángit alal án Konom. ⁹ Áá, tan konom kápдите talas suri sál si Káláu. Mái sár tan tám ruruna er di matuk, onin di artálár suri da talas suri kán sál. Má táit minái iau parai si gam, Buk Tabu a sormángát suri er a parai ngoromin,
 “Kápte kes ákte mákái mai mátán,
 má kápte kes ákte longrai mai talngán,
 má kápte kes ákte nuhi mai kán hol
 á tan lalain táit ái Káláu ákte eran páksi ur
 káián rung di lu mámnai.”

¹⁰ Mái sár onin git talas suri tan táit er kabin Tanián ái Káláu ákte inngas tari si gim.

A ngoromin. Tanián ái Káláu a mák tangrai tan táit no, wa a mák noi sang uradi kahkahlagit i kán hol ái Káláu. ¹¹ Kápte kes a mánán i holhol káián lite kálámul, ái sár tanián masik sár á kálámul er a mánán. Mái Káláu a ngorer mul. Kápte kes a mánán i holhol si Káláu, Tanián ái Káláu masik sár a mánán on. ¹² Mái sár á git git mánán i hol si Káláu. Má kángit mánán kápte ngo a hut tili tanián kálámul án naul bim, kápte. Wa a hut sang singin Tanián ái Káláu er git bál pasi uri kángit liu. Ái Káláu a tarwai Tanián ák lu atintin git suri tan lalain artabar ákte bál tari si git. ¹³ Má ngorer git arbin narsán tan kálámul suri tan artabar erei, má kápte git lu arbin mai worwor a hut tili mánán káián kálámul sár. Auh, git lu arbin mai worwor Tanián ái Káláu a atintin git mai, ki ngorer gitá para talsai pinpidan si Káláu mai worwor Tanián a tari si git suri parai.

¹⁴ Kálámul er Tanián ái Káláu kápate kis on, kápate nem i longrai pinpidan si Káláu, kabin

kápate artálár suri na talas ur on, má ngorer a hol on ngo tu worwor án armongoh sár. A hol on ngorer kabin Tanián ái Káláu kápate kis on má kápate tángni. ¹⁵ Má kálámul erei kápate artálár ngo na puai kálámul a káng mai Tanián ái Káláu, kabin ái koner a káng on i Tanián a lu nánwá timani tan táit no. ¹⁶ Táit min iau parai si gam a támin kabin Buk Tabu a sormángát suri er ák parai ngoromin ngo,

“Kápte kes ákte mánán i holhol si Káláu.

Má sinih na inau i Káláu suri sál na mur on?”
Ái sár á git i bos tám ruruna, git mánán sang i holhol si Karisito kabin Tanián ái Káláu a sos i git.

3

Worwor suri boh tám ruruna dikte tam purwa di

¹ Rang buhang, tungu iau mulán hut narsá gam, káp iau te arbin ur si gam ngorer iau lu arbin narsán rung di káng mai Tanián ái Káláu, kabin kápamte arwat be suri kipi. Mái sár iau arbin narsá gam ngorer iau lu arbin narsá di ái rung di hol masik sár i nemnem káián kápán páplun. I pákánbung er gam hutngin ruruna i Karisito, ki gam ngorer i goion kalik, ² má iau lu tabar gam mai suir sus ngorer i mulán aratintin iau parai si gam. Kápte be gam arwat mai ani namnam muswan ngorer i pinpidan a kahkahlagit. Má onin ákte dol má pákánbung, má káp besang gam artálár suri gama mánán pasi tan táit er a rakrakai. ³ Iau parai ngorer kabin iau mákái ngo

kamu ninas a ngorer i matananu tili naul bim. Mákái! Gamá lu bálsák arliu i gam, má gamá lu togor mul. Kamu tatalen erei a inngasi ngo kamu tu mur besang i nemnem káián kálámul tili naul bim, be? ⁴ Ngo tekes na parai ngo, “Iau lu mur i aratintin si Paulo,” má kes sang na ngoi ngo, “Má iau, iau lu mur i Apolos,” ngorer a apos tari ngo ninsin a ngorer i matananu tili naul bim.

⁵ Ngádáh, a kálámul pakta ái Apolos? Mái Paulo, ái a konom? Kápte! Giur aru toptop sár si Káláu, má giur him i katbán i gam mai lain arbin má gamá ruruna. Kápte ngo giur aru kálámul pakta suri gama mur i giur. Kángiur tu longoi sár i talar ái Káláu ákte tari si giur. ⁶ Á iau, iau mulán tám him iau hut narsá gam mai lain arbin ngorer i kálámul a soi balbal i num. Má namur a hut ái Apolos, má ái a sopasun mai aratintin mák atalsai kamu hol. Ái a ngorer i rung di sárnga suri na kopkom kuluk i balbal. Áá, giur longoi kángiur him ngorer, ái sár ái Káláu sang a apakta pasi kamu ruruna ák tur atu ngorer a lu amaras i balbal ák matuk má. ⁷ Kálámul a soso kápte a kálámul pakta, mái koner a sárnga kápte ninir i ngisán. Ái Káláu sang, ái á kálámul da árngai ngisán kabin ái a amaras i kamu ruruna ák rakrakai. ⁸ Kálámul a soso má kálámul a sárnga, diar him tiklik suri kesi kepwen táit na tapam hut. Mái Káláu na mákái ngádáh diar lu him ngoi, ngo diar him rakrakai ngo diar merok, má namur na supan diar suri na artálár mai kándiar tatalen án

---

3:4: 1Ko 1:12   **3:5:** Apo 18:4, 11, 27-28   **3:8:** Mat 16:27; Epe 2:20-22

him. ⁹ Á giur giur tám him si Káláu, má gam gam ngoro kán num.

Tan tám him káián lotu di ngoro tan tám long rum

Má ngoromin mul. Á iau mái Apolos giur ngorer i tan kálámul di tangan Káláu suri longoi kán rum. Má gam á tan tám ruruna i malar á Korin gam ngorer i rumán ái Káláu a longoi suri na kis on. ¹⁰ Ngo kesi kálámul a nem suri na longoi kán lain rum, ngorer a dos palai kesi kálámul a lala mánán i long rum. Ái Káláu a nem i longoi kán rum, wa gam sang, má ngorer a tabar iau mai mánán suri ina arbin mai midán sur Karisito. Kak him erei a ngoro iau atri kábutkis i rum mai toros. Má namur tan te tám him bul di hut suri oboi pálkibán rum ami iátin toros. Má gam i tan tám him anang Korin, gama ololoh kuluk suri gama lain longoi á rum erei. ¹¹ Gama longoi ngorer kabin ái Iesu Karisito, ái masik á kábutkis i kán rum ái Káláu. Kápte kes mul a artálár ngo na kábutkis on á rum si Káláu. Á iau kápte, mái Apolos kápte, má kápte kes mul. ¹² Má suri matngan kubau gam lu long rum mai, ái a inngas tari matngan him gam longoi i rum erei ngo a kuluk ngo kápte. Ngo gama lain timani rum erei suri na kis dol má na tur rakrakai, ki a ngoro gam lu ilwa pasi kubau a laklak, ngorer i tan tuán bor má kuil má nas kán bát. Mái sár ngo kamu him kápate kuluk, a ngoro kápgamte ilwa pasi lain kubau. Gam tu longoi sár mai seu má gok má bárbár. ¹³ I bung er ái Iesu Karisito na kaleng, na

hut mai talas er na inngas tari bos táit no ngo a muswan ngo kápte. I pákánbung er, ái Karisito na nánwái him kángit keskeskes gitáte longoi, má na inngasi ngo git long kuluknai ngo kápte. Má ngorer kángit tatalen án him keskeskes, na tur talas. ¹⁴ Ngo ái Karisito a mákái him káián kálámul a kuluk pagas, ngorer ái na supni mai lain arul. ¹⁵ Ái sár ngo ái Karisito a mákái him kán tekes a ngoro kubau a bures má kápate tur rakrakai, ngorer tám him erei kápnate otoi arsupan. A ngoro a táu tili rum a bam mai wáin limán. Támin kálámul a liu, mái sár káp kán te táit uri akuluknai kán liu, ákte bam no.

¹⁶ Gamáte talas má ngo Tanián ái Káláu a kis imi bál gam, be? Má ngorer gam sang á rumán ái Káláu er a lu kis ái. ¹⁷ Má ngo tekesi tám him na arilang i gam alar Káláu, ngorer ái Káláu na amosrah on ái koner. Na longoi ngorer ái Káláu kabin gam á rumán ái Káláu, má kán rum a pilpil, má koion á tekes na long sáksáknai.

¹⁸⁻¹⁹ Koion gama agurái kamu hol suri lain mánán muswan. Ái Káláu a mákái ngo matngan mánán til main i naul bim kápte ngo a lain mánán muswan, a tu táit án armongoh sár. Má ngorer ngo tekes tili gam a hol on ngo ákte kipi matngan mánán er tili naul bim, ki na arsok palai suri ái Káláu na kelsen mai kán lain mánán muswan. Ngo na longoi ngorer, kálámul er na pánpán ngoro a ngul sár uri mátán matananu án naul bim. Ái sár na tám mánán muswan mai matngan mánán si

Káláu koner a polon á hol. Git mánán ngo a támin á erei kabin Buk Tabu a parai ngoromin ngo,

“Kálámul a hol on ngo áí má,

ái Káláu na som kusai kán him a hol on ngo na longoi,

má kálámul er na tabureng suri kán him er kápate long artálár pasi.”

²⁰ Má Buk Tabu a parai mul ngo

“Ái Káláu a mánán i holhol káián tan tám mánán ngo a tu táit bia.”

²¹ Má ngorer koion á tekes na apakta pasi ngisán kesí kálámul alari kes má nák ngoi ngo,

“Ái Paulo lain kálámul, mái Apolos kápate. Kak tám aratintin sang ái Paulo!” Koion gama parai ngorer kabin tan táit no, wa ákte kamu sang má! Tan táit no a aksimi ái Káláu a suri tangan gam.

²² Ngorer sur Paulo mái Apolos mái Petero, ái Káláu a obop gimtul suri tangan gam. Má tan táit i naul matmatngan pokon, kamu suri na tangan gam. Ngorer i liu mul a tari ái Káláu a tangan gam mái. Má ngo gama mat, ái sang na tangan gam kabin erár gama mák Káláu. Tan táit a kis onin i liu minái má tan táit mul i liu er namur, a kamu no, má a uri tangan gam. Áá, tan táit no er a aksimi ái Káláu a oboi suri na tangan gam. ²³ Má gam sang á rang buhán ái Karisito, má ngorer gam rang buhán mul ái Káláu kabin ái Karisito tili Káláu.

4

Bos apostolo si Karisito

¹ Ki ngorer á gim á tan tám toptop, gama hol i gim sár ngo gim lu tangan Karisito mai kán him. Máí Karisito sang a timla gim suri gimá para aposoi narsán matananu á lalain táit ái Káláu ákte punmai tili holhol káián kálámul. ² Má suri tám him, támin táit na longoi narsán kán kálámul pakta a ngoromin: na muswan suri kán tan him no. ³ Má onin sur iau, a tu án gengen táit bia sár uri narsang ngo gam mák tangrai kak tatalen án him suri gama parai ngo iau lu muswan mai kak him ngo kápte. Má kápte a támin táit mul uri narsang ngo te lite bul di mák tangra iau ngorer. Má iau mul, kápte ngo kak talar suri ina nánwái kak him ngorer. ⁴ A támin ngo káp iau te hol pas tekesá bung ngo iakte him sáksák on. Iau mákái ngorer, máí sár kápate sálán ngo a támin á erei, kabin á iau káp ina te nánwá iau sang. Ái Konom na mák tangra iau mai kak tatalen án him, má ái na nagogon i iau ngo iakte muswan mai kak him ngo kápte. ⁵ Má ngorer, koion gama nagogon i tan tám him kabin kápte be á pákánbung án nagogon. Má namur, ngo na elkaleng ái Konom, ái sang na kándi tám nagogon. Na inngasi kándi hol er a lu tur kodong i bál di á bos tám him, má náng kip auti káplabin holhol kándi nák tur talas. Má i pákánbung erei sang, ái Káláu na mák ilmi bos kálámul keskeskes, má na para agasi ngorer a artálár mai kálámul er.

⁶ Má rang buhang, iau tangan gam mai kak worwor artálár sur giur ái Apolos. Iakte parai ngorer suri gama talas ngo kápate gas má sár ngo

gama hol apakta pas tekes tili gim ngo ái a kuluk i gim. Gama longra pasi pinpidan si Káláu er ákte kis, má koion gama paptauni mai kamu te holhol turán. ⁷ Ngo tekes tili gam a hol on ngo a kálámul pakta máng kátlán i him i katbán i gam, ái sinih a oboi ák matngan kálámul ngorer? Tan táit no ái Káláu a tabar gam mai, má dánih gam sáhár suri? Má ngo ái Káláu ákte tari tan táit er, suri dáh gam apakta pas gam ngo a hut tili kamu songsong?

⁸ Gam hol on ngo gamáte káng má mai aratintin sur Káláu má gamáte konom má mai tan artabar a tari á Tanián a Pilpil. Má ninsi gam a mák ngoro ákte kaleng mái Iesu má gamáte turpasi kátlán tiklik mai, má gim kápte. Keskam, ngo ái Karisito ákte han kaleng ngorer, ki na han kuluk kabin a sálán ngo gim mul gimáte turpasi kátlán tiklik mam gam. ⁹ Uri kak mákmák á iau a ngoromin. Iau hol on ngo ái Káláu ákte obop gim i tan apostolo adi lal sang singin tan tám ruruna no. Gim ngoro rung er dikte obop di suri da mat i mátán matamata. Naul matmatngan pokon no, tan kálámul má boh angelo mul, a lu márásngin pagas i gim suri ialbái táit na tapam hut narsá gim. ¹⁰ Sur gim, matananu di hol on ngo gim ngul kabin gim lu arbin mam Karisito narsá di. Ái sár á gam, gam hol on ngo gamáte mánán noi bos táit kabin gam kes mam Karisito. Á gim, matananu di pua gim ngo koion da longra pas gim. Ái sár á gam, gam hol on ngo tan kálámul no di lu taram i gam. Áá, gam hol on ngo matananu di lu árngai ngis gam. Ái sár á gim, di hol on ngo gim tan

gengen kálámul bia sár. ¹¹ Ngoromin ina para ngoi si gam suri táit gim áslai. Til tungu gim lu sák suri dan má lala matpám, má tan putun sulu ákte rápráp gim lu oboi. Á gim, di lu pus kábul i gim, má káp kángim te rum ngo gima lu kis on, ¹² má gim lu him sang mai lim gim pasi mudán pirán tabal uri tángni kángim liu. Ngo te di wáng i gim, kápte gim lu kos kalengnai mai wáng. Auh, gim lu sung Káláu suri na akulukna di. Má ngo di tiptipar i gim, kápte gim lu kos wor, gim te tu pau pas sár. ¹³ Ngo di pokpoklah worwor uri gim, ki gim lu kosoí mai lain worwor narsá di. Matananu di nem suri ketsikra pala gim ngorer di lu tah palai mulen namnam tilatung i suh ngo karus sarai bamán namnam tili kuro. Má kándi án talar sang mam gim til tungu átik onin a ngorer.

¹⁴ Káp iau te nem suri ngo gama sir kunán á worwor minái iau le palai narsá gam. Ái sár iau nem i atintin gam má ina kálik inau i gam kabin gam á rang natung má iau lala mámnə gam. ¹⁵ A ngoromin. Káksiai ngo lala marán i tan tám aratintin suri atintin gam sur Karisito má amaras i taniá gam, ái sár kápte a marán i kák gam. Á iau masik sár ái koner a lam pas gam má gamá kes mam Iesu Karisito, pasi á ngorer iak tám i gam uri liu áklis mai lain arbin. ¹⁶ Á iau iau lu tin murwa Karisito, má ngorer iau lala sung gam ngo gama tin murwa iau. ¹⁷ Pasi iak tarwa pala Timoteo uri narsá gam. Ái a ngoro kang kalik alal má a muswan uri narsang, má giur no giur

---

4:11: 2Ko 11:23-27   **4:12:** Mat 5:44; 2Te 3:8   **4:15:** Gal 4:19

4:16: Pil 3:17   **4:17:** Apo 19:22

longoi him tiklik sur Káláu. Erei ngo na hut, ki na bal apturi kamu holhol suri kak tatalen, ngorer ngádáh iau liu ngoi kabin iau kes mam Karisito. Má bos tatalen er iau lu aratintin mai narsán tan tám ruruna i tan malar no iau lu arbin on.

¹⁸ Te tili gam di lala tabun bor mai apakta pas di sang kabin di hol on ngo káp ina te laum gam.

¹⁹ Ái sár iau lala nem sang ngo ina mák gam. Má ngo ái Káláu a nem on mul, ki na tangan iau má ina han besang ur main suri mák gam. Má i pákánbung erei, iau sang ina mák pas di ái rung di lu lala apakta i di. Káp iau te nem i longrai táit di parai. Iau nem sang ngo ina mákái kándi rakrakai sang, má matngan dánih di longoi mai mingin ái Káláu er a tangan di mai. ²⁰ Iau nem i mákái ngorer suri ina mánán on ngo ái Káláu a kátlán muswan i bál di ngo kápte. A kabin ngo kesi kálámul a tu worwor sár mai ngudun, táit er a parai kápate apos tari ngo ái Káláu a kátlán muswan i bál. Má ngo a támin ngo ái Káláu a kátlán i bál kálámul, ngorer gita mák ilmi tili ninsin kálámul erei ngo a lu him mai rakrakai si Káláu. ²¹ Á gam sang má, gama parai matngan tatalen gam nem on erei ngo ina hut mai. Ngádáh sur rung er di apakta pas di sang? Ina hut narsá gam má ina tas di mai worwor kabin di tungai kis ngorer? Kol ina hut mai arabálbál má armámna kabin dikte anokwai má i kándi holhol?

5

Araturán sáksák

4:20: 1Ko 2:4

¹ Má rang buhang, te dikte parai singing suri tilik sápkín tatalen erei narsá gam ngo kes tili gam a lu araturán sáksák mai áruán wák si kákán. Matngan tatalen er a longoi a lala sápkín taladeng! Wa rung kápdite ruruna i Káláu, kápdite lu longoi á matngan sápkín ngorer. Ái sár kes tili gam er gam ruruna ákte longoi. ² Ngádáh, gam sum má gamá tang suri á matngan tatalen er ngo kápte? Na, wa gam tu taltaladeng sár má kápgamte hol suri ngo gama anokwai. Kápte kuluk á ngorer! Táit a kuluk gama longoi, gama sum má gamák tang má gamáng ketsikrai á kálámul erei tili katbán i gam á tan tám ruruna.

³⁻⁴ A támin ngo kápán páplun i iau a bokoh alar gam, mái sár kang kunlán hol a erei katbán i gam, ki a ngoro iau kis sang tiklik mam gam. Má suri kálámul erei a longoi sápkín, minái á sál iakte hol on ur on á kálámul er suri gita anokwai ngoi i ngisán ái Konom Iesu. Iau nem i gam ngo gama kis talum. Má on á kis talum erei, gama ruruna i rakrakai si kángit Konom Iesu ngo a kis tiklik mam gam iatung, má gama hol páptai mul ngo kang kunlán hol erei tiklik mam gam. ⁵ Má iak sormángát i gam ngo gama sisdo tari kálámul er uri limán ái Satan suri nák abilbilingnai kápán páplun mai lala taun. Má ngo kápán páplun na áslai arabilbiling er, ki na hol kaleng gut má nák tapriu sur Káláu na mák sák i tanián kálámul er namur i bung si Konom Iesu.

⁶ Kápte kuluk ngo gam hol i gam sang ngo gam pilpil, má sápkín tatalen er a kis besang i katbán

i gam. Ngádáh, kápgamte mánán ngo mudán yis sár a sinim i palawa mák sut no i beret? ⁷⁻⁸ A talas uri narsá gam ngo hirá sang matananu Israel di lu mur i tatalen ngoromin. I bungán longsít án sorliu palai, di mulán timani kándi rum. Di lu long pala noi yis tilatung suri nák pilpil á rum, kabin yis erei a tur arwat mai sápkín tatalen. Má ngorer i bungun longsít erei, di lu ani beret káp a tini sut kabin kápte te yis on. Má beret er a tur suri kálámul a sengsegeng alari sápkín tatalen. Io, dik lu up bingi gengen sipsip, má dárán dik lu salsi iamuni rukruk má i aru risán kándi mátán sál. Má onin ái Karisito sár á kángit sipsip ngorer i sipsip tili longsít án sorliu palai, má ákte mat suri ái Káláu na sáras pas git tili lalin kángit sápkín. Má ngorer, gita mur i tatalen kándi á matananu Israel má gita long palai yis án aramíkmik má sápkín tatalen tili katbán i git na mák sinim i git no. Ki ngorer kángit hol na pilpil má ninsi git mul, má koion gita mángát pasi kálámul er a lu mur i sápkín suri na lu kis i katbán i git.

⁹ Má tungu i pákánbung iau le ur main narsá gam, iau parai si gam ngo koion gama araturán mam rung di lu araturán sáksák, ¹⁰ mái rung di lala kon suri táit, mái rung di lu rasi táit káián lite, mái rung di lu lotu uri narsán angagur án káláu. A támin iau parai ngorer, má gam gam hol on ngo iau parai sur rung kápte di ruruna, be? Auh, káp iau te para di. Ngo na han ngorer i kak holhol sur di, ki á gam káp gama te han liu mainái, gama bokoh sár. ¹¹ Má inái iau le mul

suri ina para talsai sár i táit iau parai tungu. Ngo tekes a parai si gam ngo a ruruna i Karisito, ái sár a lu araturán sáksák, ngo a lu lala kon suri táit káián lite, ngo a lu lotu uri narsán angagur án káláu, ngo a lu perek mai sápkín ngudun, ngo a taba kán ngin, ngo a lu siksikip, ái á matngan kálámul er koion gama araturán mai. Áá, koion gama araturán mai má koion á árár pasi uri kamu rum suri gama namnam tiklik. ¹²⁻¹³ Kápte kak talar á iau suri ina hol pasi nagogon uri di ái rung kápte di ruruna. Ái Káláu sang na nagogon i di. Má sur rung di ruruna i Káláu, á gam sang gama hol pasi nagogon uri di. Má ngorer gama mur on erei a parai i Buk Tabu ngo, “Gama sikra palai kálámul sáksák tili katbán i gam!”

6

Tám ruruna koion na nagogon i turán

¹ Má kes bul á taun erei i katbán i gam ina parai, a ngoromin. Ngo tekes tili gam á tan tám ruruna a arkipkip mai kesi tám ruruna sang, suri dáh diara kipi táit er uri narsán tám nagogon kápate ruruna? Tatalen kán ngul á ngorer! Ngo aru tám ruruna diar arkipkip, ki diara kipi uri narsán tan tám ruruna má arlah on suri dák mákái má dák anokwai si diar. ² Ngádáh, kápgamte mánán ngo namur tan tám ruruna da kis tiklik mam Karisito má dák lu nagogon i matananu tili naul bim? A támin! Má ngo gam arwat suri gama longoi tilik him ngorer, ki ngádáh, kápgamte artálár suri gama anokwai tan gengen táit tili katbán i gam

main i bim? ³ Gamáte talas ngo tan tám ruruna da nagogon i boh angelo namur. Má ngo gam arwat suri gama nagogon i boh angelo namur, ngorer gam arwat suri anokwai tan táit arliu i gam i liu minái. ⁴ Ngo a mon i arngangar arliu i gam á tan tám ruruna, suri dáh gam sormángát pas koner kápte a ruruna suri na nagogon i kamu kis sáksák? ⁵ Iau parai ngorer uri gam suri gamák rumrum kunán tatalen erei gam lu longoi. Ngádáh, kápte kes iatung i katbán i gam a arwat suri na anokwai kamu kis sáksák? ⁶ A mon gut, ái sár kápte gam kipi táit erei ur singin. Má sár gamá kipi bul ur singin tám nagogon kápate ruruna suri longrai kamu arngangar arliu i gam á tan tám ruruna, má suri anokwai.

⁷ Áá, a mon i kamu kis sáksák kápgamte lu anokwai arliu i gam sang, má kamu ninas erei a inngas tari ngo gamáte puplir má tili tatalen a kuluk er tan tám ruruna ngo da mur on. Má ngorer ngo di rasi kamu táit, kái gama tang mai ur singin tám nagogon kápate ruruna. Gama tu káksiai sár. Má ngo di long bengta gam, a kuluk ngo gama tu kis pau sár má koion á kipi uri narsán kálámul kápate ruruna. Kápate kuluk ngo di longoi sápkín tatalen ngorer mam gam, mái sár a lala sák taladeng ngo gama kipi narsán tám nagogon kápte a ruruna suri na anokwai. ⁸ Áá, gam lu sámTUR i mátán táil bos tám nagogon kápdite ruruna má gamá lu atiutiwi tan kálámul suri bos sápkín tatalen di longoi narsá gam. Má á gam sang mul, gam lu rasi táit kápte ngo kamu má gam lu long bengtai tan lite. Matngan ngorer a

sák, mái sár gam lu longoi ngorer narsán rang tur gam mul, ái rung er gam no gam ruruna i Karisito. Má kamu tatalen er a lala sák taladeng.

⁹ Má a támin sang á minái, ngo rung kándi ninas a mur i sápkín sál, kápte da kusak uri lolsit si Káláu ami bát. Koion gama agur tar gam. Ái rung di lu longoi sápkín, kápdáte kusak uri narsán ái Káláu. Matngan kálámul erei kápnate kusak a lu longoi sápkín tatalen ngoromin:

a lu ararit mai wák kápte ngo kán wák,
 ngo a lu lotu uri narsán tan angagur án káláu,
 ngo kálámul a lu bop mai wák káián lite ngo wák
 a lu bop mai kálámul kápte ngo kán pup,
 ngo a lu hom sáksák káláu mai káláu má wák
 mai wák,

¹⁰ ngo a lu siksikip,
 ngo a lu lala kon suri táit káián lite,
 ngo taba kán ngin,
 ngo a lu perek mai sápkín ngudun,
 ngo a lu ubi kálámul suri rasi kán tan táit.

Matngan kálámul erei kápnate kusak uri lolsit si Káláu. ¹¹ Má tungu te tili gam di lu longoi tan matngan tatalen ngorer, ái sár onin kápte. Kápte gam ngorer onin kabin ái Káláu ákte apilpil pasi taniá gam, má ákte timan pas gam gamá kes mam Káláu sang má gamá nokwan uri mátán. Ái Káláu a longoi ngorer mam gam kabin ái Konom Iesu Karisito a mat suri sáras pas gam, má ngorer ái kángit Káláu a tarwai Tanián ák akulukna gam ngorer.

Gita para agas Káláu mai kápán páplun i git

¹² Tungu iau parai si gam ngo, “Iakte sen-segeng! Tan táit no a arwat ngo ina longoi.” A támin á erei, ái sár te táit kápte a kuluk uri kak liu má kápte a tangan iau. Tan táit no a arwat ngo ina longoi, ái sár nemnem tili kápán páplun kápte nokwan ngo na kátlán i iau. ¹³ Má te tili gam a lite i kándi hol má da parai arabitbit ngoromin ngo, “Bál git a uri namnam, má namnam a uri bál git.” Má kesá sálán mul á arabitbit er ngo páplun kálámul a uri araturán sara. A támin er suri namnam má bál kálámul, ái sár inái iau parai si gam ngo ur namur him káián bál kálámul má namnam mul na rah. Má iau parai mul ngo kápán páplun kálámul kápte a ngorer, kápte a uri araturán sara. Kápán páplun i git káián ái Konom sang uri kán him, mái Konom a kis suri na ololoh on. ¹⁴ Má kápán páplun kálámul, ái Káláu na aptur kalengnai mai kán rakrakai alari minat ngorer a aptur kalengna Iesu Karisito tungu.

¹⁵⁻¹⁶ Ngádáh, kápgamte mánán ngo gam no keskeskes gam tukes mam Karisito, má git no á tan tám ruruna git á bos kalkuir kápán páplun ái Karisito sang? Ngo kálámul a bop tiklik mai wák án sál, kápán páplun kálámul má kápán páplun wák a ngoro kes sár á kápán páplun. A ngorer a parai i Buk Tabu ngoromin, “Ngo wák má kálámul diar bop tiklik, ki diar tukes sár.” Ki ngádáh? Ina long pasi kesi kuir kápán páplun i Karisito suri ná k turán páplun wák án sál? Kápte, kápte sang!

¹⁷ Má ngo kes a bál tari sang ur káián ái Konom, ngorer tanián kálámul er a tukes sár mai Tanián ái Konom.

¹⁸ Má ngorer iau lala wor rakrakai ur si gam ngo gama lu táu tepák alari tatalen án ararit sara. Ngo kes a longoi sápkín tatalen ngorer i siksikip ngo wáng, kán tatalen erei a tari tabureng uri lite kálámul, mái sár kápate long sáksáknai kápán páplun kálámul a longoi sápkín. Ái sár ngo kes na bop mai wák kápate ngo káián, kán tatalen erei a tubán asáksáknai kápán páplun sang. ¹⁹ Ngádáh, kápate gam talas be suri kápán páplun i gam? Kápán páplun i gam a ngorer i rum a lu kis on á Tanián a Pilpil. Ái Káláu ákte tarwai Tanián má a kis i gam. Má ngorer kápán páplun i gam kápate ngo kamu, káián sang ái Káláu. ²⁰ A kabin ái Káláu ákte hul pas gam mai lala arul, wa Natun sang. Má ngorer gama ololoh kuluk suri gama lu sángxwái ngisán ái Káláu mai ninsin kápán páplun i gam.

7

Tatalen án kila

¹ Mái sár uri kamu tan argálta er gam le palai ur singing, minái má iak le kosoi. Gam gálta iau suri tám ruruna ngo a kuluk ngo na kila ngo kápate. A támin ngo a kuluk suri kápnate kila, na tu kis án tauror sár. ² Mái sár iau mánán mul ngo marán á artohtoh iatung kalar gam, má na talkai kálámul gut suri na han bop tiklik mai wák kápate ngo kán wák. Má kabin i marán artohtoh erei, ina parai

kak hol ngoromin ngo a kuluk ngo kálámul na kila pasi kesi wák uri kán wák má diara kis tiklik, má suri wák mul na kila pasi kán tekesi pup. ³ Má a kuluk suri kálámul a kila ngo na lu balbal bop tiklik mai kán wák kabin kán án talar suri na longoi ngorer mai. Má wák mul, na lu balbal bop tiklik mai kán pup. ⁴ Kápate nokwan suri wák na parai singin kán pup ngo, “Kápán páplun i iau, wa kaiak sang!” Kápate. Páplun wák káián mul ái kán pup. Má káláu mul, kápate nokwan suri na parai si kán wák ngo, “Má kápán páplun i iau, kaiak masik sang!” Kabin kápán páplun a káián ái kán wák mul. ⁵ Iau wor rakrakai ur si gam ngo koion á tekesi tur diar na ruti kápán páplun sang suri káp diara bop tiklik. Ái sár a támin ngo i te bung, ngo diaráte sormángát tiklik, ki erár diarák álai kándiar bop talum arwat mai te bung sár suri diara bál tar diar uri sung. A kuluk á ngorer, mái sár ngo ákte rah má pákánbung án ahal er diaráte puti, ki diara hut talum mul, suri ái Satan na mák toh talka diar uri sápkín tatalen kabin kálámul a kon suri wák ngo wák a kon suri káláu. ⁶ Má inái iau kosoí kamu argálta má kápate iau parai ngo arardos si Káláu suri gama taram on, iau tu tangan gam mai kak hol sár. ⁷ Gam mánán ngo káp kak te wák á iau, má iau nem ngo tan tám ruruna no da ngorer i iau sár. Mái sár git no á tan tám ruruna keskeskes a mon i artabar ákte tari ái Káláu suri tangan git. Ngo ái Káláu a tari singin tekes suri koion na kila, ki ák lu tari mul i rakrakai suri na kis kuluk ngorer. Má ngo a tari singin kes sang suri na kila, ki na tangan koner

mul suri na kis kuluk mai kán wák.

⁸ Má kamu kesi argálta mul a ngoromin. Gam gálta iau suri tan kálámul kápte di kila má suri tan wák mokos. Sur rung erei, a kuluk ngo da lu kis án tauror ngoro iau. ⁹ Máí sár ngo kápdite arwat suri da kátlán kuluknai nemnem káián kápán páplun i di, ki ngorer da kila sang. Da kila kabin kápate kuluk ngo da kis án tauror mai bál di a lala málmálas suri ararit. Ngo bál di a málmálas ngorer, ki a kuluk suri da kila sang.

¹⁰ Má kes mul á argálta ina kosoi suri tan tám ruruna dikte kila. Ngádáh, a arwat ngo aramokson diara pásang kila ngo kápte? Ái Iesu sang ákte parai má á pinpidan tungu suri tatalen min, má ngorer iau dos i gam ái rung di kila ngoromin. Koion á wák ngo na táu támlai kán pup. ¹¹ Máí sár, ngo ákte táu támla kán pup má, a kuluk ngo na kaleng uri narsán suri na kes kaleng i diar. Má ngo kápate arwat suri diara kes kaleng, ki wák na tu kis ngorer má kápnate kila pas tekesi kálámul sang. Má gam mul á tan káláu, koion gama pásang kila!

¹² Má ngádáh sur rung erei dikte kila, má namur kesi tur diar a ruruna má kes kápte? Ngo ngorer, ki a arwat suri diara pásang kila? Ina parai be kak holhol á iau suri matngan aramokson ngorer. Ngo kesi kálámul a ruruna, má kán wák kápte, dáníh na longoi á kálámul erei? Ngo kán wák a sormángát suri diara lu kis tiklik sang, ngorer koion á kálámul erei ngo na pásngi kándiar kila. ¹³ Má ngo kesi wák a ruruna má kán pup

kápte, má ngo kán pup a nem suri diara kis tiklik sang, ki diara lu kis má, má koion á wák erei ngo na pásngi kándiar kila. ¹⁴ Iau parai ngorer kabin a ngoro ái Káláu ákte kárai má kálámul er kápate ruruna má ngorer a ololoh i diar mokson no. Má kabin kesi tur diar mokson a ruruna, ki rang nat diar mul di kis i lalin ololoh si Káláu. Má wák mul ngoi, ngo wák kápate ruruna má kán pup a ruruna sang, ki wák er mul a kis i lalin ololoh si Káláu ngoro kán pup. Má kálámul er a tángni rang nat diar má di mul ái Káláu a ololoh i di. Ngo kápnate han ngorer, ki rang nat diar da ngoro rang natun kálámul kápate mánán i Káláu má kápte da kis i lalin kán ololoh. ¹⁵ Mái sár ngo wák kápate ruruna a nem ngo na pásang kila má nák táu alari kán pup a ruruna, káksiai ák mur i kán hol. Má ngorer, kán pup ák sengsegeng má tili kamkabat án kila erei. Má ngo kálámul kápate ruruna a nem ngo na táu alari kán wák a ruruna má nák pásngi kándiar kila, ki káksiai sár. Ngo ngorer, ki wák er a ruruna ák sengsegeng alari kándiar kamkabat án kila. Ái Káláu ákte amatau i bál git má ngorer gita kis matau arliu i git. ¹⁶ Ngo iáu á wák u ruruna, koran má unák tangan kam pup nák ruruna mul. Má iáu á káláu u ruruna, siari una tangan kam wák nák ruruna mul gut.

¹⁷ Ngádáh gam kis ngoi tungu ái Káláu a kilkila pas gam? Gama mur i matngan liu er ái Konom a aksim gam on suri gama liu ngoi, má koion gama hol on ngo gama arkeles i kamu kis kabin onin gam ruruna. Má pinpidan er iau dos i gam suri

gama mur on, iakte lu parai ngorer singin tan tám ruruna i bos malar no iau lu arbin on. ¹⁸ Ngo iáu kakun Iudáíá má dikte kut aririu i iáu ngorer i kándi tatalen, ki koion da bali long timani suri una punmai táit erei. Una tu kis pagas ngorer. Má ngo iáu tili risán má kápdite kut iáu, koion una han suri da kut iáu suri agasgas pasi tan Iudáíá. Auh, koion! ¹⁹ Ái Káláu kápte lala hol pasi táit erei. Ngo dikte kut iáu, kápte ngo lala támin táit i mátán ái Káláu. Má ngo kápte di kut iáu, ki ái mul kápte ngo a támin táit i mátán. Táit a lala pakta uri mátán ái Káláu a ngoromin. Una agasgas pasi bál ái Káláu ngo una taram i kán pinpidan má mur i táit a nokwan. ²⁰ Gama kis pagas i matngan liu er gamáte kis on i pákánbung ái Káláu a kilkila pas gam. ²¹ Ngo iáu kis án toptop singin kesi konom i pákánbung ái Káláu a kilkila pas iáu, koion una lala hol pasi kam liu ngo una arkeles. Má ngo a artálár suri una sengsegeng alari kam kis án toptop erei, a kuluk. Una longoi sár! ²² Kápte ngo támin táit uri mátán ái Káláu kabin koner a kis án toptop i pákánbung ái Káláu a kilkila pasi, ái Konom a asengsegeng pasi alari lalin sápkín tatalen. Mái koner kápte kis án toptop mái Káláu a kilkila pasi, onin a toptop si Karisito má ák lu taram singin. ²³ Ái Káláu ákte hul pas gam mai lala arul, wa Natun sang. Má ngorer koion gama mángát pasi kálámul na kátlán i kamu liu, ái sár gama bál pas Káláu náng kátlán i kamu liu. ²⁴ Rang buhang, iakte lu bali parai mul

si gam ngoromin. Ngorer gam kis ngoi tungu i pákánbung ái Káláu a kilkila pas gam, io gama tu kis pagas ngorer sár kabin ái Káláu er tiklik mam gam iatung.

²⁵ Mái sár uri rung er kápte be di kila, ái Konom kápate inngas tari singing sur di ngo a kuluk suri da kila ngo kápte. Má kabin ái Káláu a mámna iau mák tangan iau iak tám muswan suri longoi kán nemnem, ngorer ina kálik lu tangan gam mai kak holhol á iau. ²⁶ Git kis i bungun rogorogo onin, má ngorer iau hol on ngo a kuluk ngo tan tauror da tu kis sang ngorer. ²⁷ Má ngo iáu á káláu ukte kila, koion una pásang kila! Má ngo á iáu u tauror, koion una ser pas kam tekesi wák! ²⁸ Mái sár ngo u láuláuwán má u nem i kila pas tekesi wák, a kuluk. Kápute longoi sápkín kabin u kila. Má a ngoi mul suri wák a láuláuwán, ngo a nem i kila pas kán tekesi pup, kápte a longoi sápkín. Kabin rung di kila da lala áslai rangrangas án naul bim, ngorer iau parai si gam ngo a kuluk ngo koion gama kila suri gama káp áslai á matngan taun erei.

²⁹ Má táit iau nem i parai si gam, rang buhang, a ngoromin. Kángit pákánbung kápate dol má. Má ngorer koion gama lala hol pasi tan táit án naul bim. Ngo iáu á kálámul u kila, koion na lala pakta i kam hol sur kam wák alari nemnem si Káláu. ³⁰ Má ngo u tang má sum, má ngo u laes, koion á táit er ngo na tur masik i kam hol. Má ngo u huhul, koion na lala kis i kam holhol on ngo tan táit er na kis áklis. ³¹ Má ngo u ser pirán tabal uri tángni kam liu, koion una omlawai kam lala

pákánbung mai longoi ngorer sár. Áá, koion á ninsim na mur i matngan tatalen ngorer kabin matngan liu main i naul bim a lu pahpah hanhan.

³² Iau nem i gam ngo gama sengsegeng alari tan táit na káp pakus i gam. Kálámul kápate kila a artálár suri na tari kán kunlán liu suri longoi him si Konom má suri agasgas pasi bál ái Konom mul.

³³ Ái sár ngo kálámul a kila, kápate sengsegeng suri longoi ngorer kabin a mon i kán wák, má ngorer a lu talar mai tan táit tili naul bim má suri agasgas pasi bál ái kán wák. ³⁴ Ngorer kálámul a kila, aru i kán hol. A nem ngo na him si Káláu, ái sár tatalen tili naul bim a lu talka pasi kán hol mul. Má wák a ngorer mul. Tahlik má wák a mokos diar sengsegeng suri hol pasi tan táit si Káláu má suri tar kunlai kándiar liu ur si Konom. Má ngorer kápán páplun má tanián mul na káián ái Konom. Ái sár wák a kila a talar pasi kán hol i tan táit til main i naul bim má ák lu hol suri agasgas pasi bál ái kán pup. ³⁵ Iau nem i tangan gam sár má kápate iau putai suk i amu pogong. Iau nem ngo ina akisái kamu liu mai kak pinpidan erei iau parai si gam suri gama mur i sál a nokwan, má suri gama tari kamu kunlán liu suri long arwat pasi nemnem si Káláu.

³⁶ Má suri kálámul dikte tar kári wák ur káián, a ngoromin. Ngo kálámul er a málmálas i bál suri kalik átlái er má kán lala nemnem suri bop tiklik mai, má ngorer a hol on ngo diara kila, ki diara kila sár. Kápate ngo a sák. ³⁷ Mái sár ngo kálámul er ákte hol páksi ngo koion diara kila, ki a kuluk mul. Kálámul er na tirtirwa i kán hol ngoromin.

Ngo kápte kes ákte hustap on suri koion na kila, má ngo ái sang a kátlán i kán hol má kán nemnem mul, má ákte ngoi i bál ngo koion na kila, a kuluk a longoi ngorer. Kápte sang na kila. ³⁸ Sálán á táit iau parai a ngoromin. Kálámul a kila pasi wák er, ái a longoi táit a kuluk. Ái sár kálámul a ngoi i bál suri koion diara kila má kán tu kis án tauror má, ái a longoi táit a lala kuluk sang. Kabin kis án tauror a kuluk si diar i kiskis án kila.

³⁹ Má suri wák a kila, nagogon a parai ngo wák a kila kápate láluláuwán alari kán pup i pákánbung kán tu liu be i kán pup. Mái sár ngo kán pup a mat, ki ngorer a arwat suri wák er na kila pasi kálámul a nem on, ái sár ngo kálámul er a tám ruruna. Koion na kila pasi kálámul kápte a ruruna i Karisito. ⁴⁰ Ngo wák er na kila, a kuluk sár. Má ngo kápate kila mul, ki na kuluk pala sang. Kabin kis án tauror a kuluk si diar i kiskis án kila. Ngorer á kak hol á iau suri wák a kila, má iau ngoi ngo Tanián ái Káláu a hol on ngorer mul.

8

Argálta suri namnam káián angagur án káláu

¹ Má kesi argálta mul gam gálta iau suri a ngoromin. Ngádáh suri namnam di lu artabar mai uri narsán tan angagur án káláu, má namur di lu ani mul? A kuluk ngo gita ani ngo kápte? Má rang buhang, git mánán ngo tan tám ruruna di talas uri táit tan lite kálámul kápdite mánán on. Kángit mánán a kuluk, ái sár armámna a lala kuluk i diar. Ngo ina longoi táit mai kak mánán

sár, ki ina apakta pas iau masak. Má ngo ina longoi táit mai armámna, ngorer ina tángni tan tám ruruna suri di mul da rakrakai. ² Ngo kes ákte hol on ngo ákte mánán no suri kesi táit, ki ngorer a inngasi ngo kápate mánán kuluk ngorer a hol on. ³ Ái sár ngo kesi kálámul a mámna muswan i Káláu, ki ninsin na inngas tari armámna uri narsán rang táir. Mái Káláu a mánán muswan i kálámul er mák gas i bál mai.

⁴ Má ngorer suri namnam di lu artabar mai uri narsán angagur án káláu, a ngoromin. Git mánán ngo matngan káláu er, kápate ngo a Káláu muswan. Má git mánán mul ngo kes sár á Káláu má ái masak sár. ⁵ A mon sang á matngan káláu til mamuni armongoh má til main i bim mul, má a támin ngo te di lu ruruna uri narsán tan tánráu má tan kulahin. ⁶ Ái sár uri kángit hol á git, tukes sár á Káláu Kák git er a aksimi bos táit no i naul matmatngan pokon, má a obop git ur káián sang. Má kes sár á Konom mul, ái Iesu Karisito, koner ái Káláu a tarwai suri aksimi tan táit no má suri tari liu si git.

⁷ Má te tám ruruna kápate be di talas suri táit minái. Á di, a tur i kándi hol on á tatalen án namnam er kabin dikte lu longoi á tungu er kápate be di ruruna. Má onin di hol on ngo di longoi sápkín i pákánbung di ani matngan namnam er, kabin uri kándi hol, namnam er káián angagur án káláu sár. Kápate a tumran i kándi hol suri da ani, má i pákánbung di ani sang, kándi hol a parai si di ngo di longoi sápkín má ngorer dik áslai

rumrum. ⁸ Máí sár namnam kápate na talka pátum git uri narsán ái Káláu. Ngo git ani namnam dikte artabar mai, namnam er kápate akulukna git i mátán ái Káláu. Má ngo git álai á matngan namnam er, kápate tangan git mul. Káksiai ngo gita namnam on ngo koion gita namnam on, a tukesi matngan sár!

⁹ Gam lala mánán ngo gamáte sengsegeng má alari nagogon suri namnam. Ái sár te tili gam kápate be a tumran i kándi holhol suri namnam. Má ngorer gama ololoh kuluk suri ninsi gam na káp talka pas di má da káp mák pasi táit gam longoi má dik mur on, máí sár uri kándi hol á di, a sák má di longoi sápkín. ¹⁰ Ngo iáu u mánán kuluk suri namnam erei, má u han uri pokon án artabar uri narsán angagur án káláu má uk lu namnam ái. Má namur ák lu hanhan á kesi tám ruruna kápate be a tumran i kán hol má ák mák iáu u namnam. Ngádáh? Kálámul er kápate rakrakai na mák iáu u namnam, ki ái mul na mur i kam tatalen má nák namnam iatung. ¹¹ Má ngorer ái koner kápate rakrakai na longoi táit kán hol a parai singin ngo a sák, má kálámul a mat suri ái Karisito ukte lam bengtai mai kam mánán. ¹² Ngo u lam bengta tárím ngorer, ukte longoi sápkín uri narsán. Má kápate u sirngi uri narsá tárím masik, wa u sirngi sápkín uri narsán ái Karisito mul. Má sápkín u longoi a ngoromin. I pákánbung kápate be a rakai i kán hol, á iáu u puári kán hol ák ru, má namur kápnate arwat suri hol tangrai táit a kuluk alari táit a sák. ¹³ A támin iau artálár suri

---

8:9: Rom 14:13-15; Gal 5:13

8:11: Rom 14:15, 20

8:13:

Rom 14:21

ani á matngan namnam er, ái sár kápate kuluk ngo ina lam bengtai táring nák pur uri sápkín. Má ngorer ngo táit iau ani a lam tari táring uri sápkín, kí kápate sang ina bali ani á matngan namnam er!

9

Talar má nokwan káián bos apostolo

¹ Ngádáh, káp iau te sengsegeng suri ina mur i kak nemnem sang? Ngo ngádáh, kápate iau apostolo? A támin muswan ngo iau kes tili di á tan apostolo kabin iau mák Iesu kángit Konom mai aru i matang ngo ákte aptur kaleng alari minat, má kabin á gam erei á bos wán tili kak him sur Káláu. ² Te kálámul kápдите hol on ngo ái Karisito a tarwa pala iau suri ina him án apostolo. Mái sár á gam sang gam talas ngo a tarwa iau. Má gam talas ngorer kabin kamu ruruna a inngas tari ngo kak him án apostolo sur Konom a támin muswan.

³ Má ngoromin iau kos kalengna di ngoi ái rung er di kot pua iau. ⁴ Ái Káláu ákte tarwa pala iau suri ina han mai lain arbin narsá gam. Má ngorer a nokwan ngo gam sang gama tangan iau mai namnam má dan, be? ⁵ Má a artálár mul ngo na mon i kak tekesi wák a ruruna suri na han tiklik mam iau má na tangan iau i pákánbung iau saliu tangrai bos malar mai arbin, be? Ái Petero a lu longoi ngorer má bos rang tuán ái Iesu mul má te apostolo di longoi ngorer, di lami kándi tan wák tiklik mam di má tan kálámul di lu tabar di mai namnam. ⁶ Kol ngádáh? Giur masik ái Banabas

---

9:1: Apo 22:17-18, 26:16; 1Ko 15:8-9
Luk 10:8

9:2: 2Ko 3:2-3

9:4:

giura longoi aru matngan him no erei suri him án apostolo má him án apáng pirán tabal mul? Auh, kápte! A nokwan ngo giur mul giura kip pirán tabal suri kángiur him mai lain arbin. ⁷ Be, kálámul a tám arup a lu apángái sang i áían mák lu arup mul? Kápte. Má kálámul a soso, kápnate ani á balbal tili kán num? Má tám ololoh sipsip dáh er káp a tini pam pasi sus tili kán sipsip ur áían? Wa kápte sang!

⁸ Má tatalen min iau parai kápte a hut tili holhol káián kálámul sár. Kápte. Nagogon si Káláu a parai ngorer mul ⁹ kabin iatung i Buk Tabu ái Moses a parai ngoromin suri kálámul a him, “A nokwan ngo tám him na kipi arsupan artálár mai him er ákte longoi.” ¹⁰ Áá, worwor er a le on ái Moses a arwat mam gim mul onin. Ngo kálámul ákte soso mák matuk mái num, a ngangai mul suri na top i wán kán him. Má ngo kálámul a him suri lusi kotlin wit alari poktuán, ái mul a ngangai suri na gai on á te kotlin. Má ngorer, tan tám him si Káláu a nokwan suri da top i te mudán artangan suri kándi him án arbin. ¹¹ Giur ái Banabas giur soi midán ái Káláu uri bál gam ngoro tám himhimna a soso iatung i kán num. Ki ngádáh á giur? Kápte giura top i wán kángiur him má gama hul giur mam te mudán artangan uri tángni kángiur liu? Na, wa a kuluk sár ngo gama longoi! ¹² Tan te tám him er a mon i kándi nokwan suri da kipi artangan si gam. Ki ngádáh sur giur? Káp kángiur te nokwan suri kipi mul? Áá, a mon.

9:9: Nag 25:4; 1Ti 5:18

9:10: 2Ti 2:6

9:11: Rom 15:27

9:12: Apo 20:34; 2Ko 11:9

Má na lala pakta á kángiur arul kabin giur hut táilna di má giurá apángái kamu ruruna.

Mái sár kápte giur inar i gam suri longoi ngorer, kápte. Na, wa kángiur tu kis án sáhár sár má kápte giur top mátán kángiur him. Giur longoi ngorer suri giura káp bangbang kári sál án lain arbin. Giur nem on ngo sál er na talas pagas suri gama mur on uri narsán ái Karisito. ¹³ Gamáte talas suri rung di lu him iatung i rumán osmapak. Tan tám him er di lu top i risán namnam ur ándi tili namnam matanenu di artabar mai uri narsán ái Káláu. Má tan tám osmapak mul di lu top i risán sipsip má bulumakau matanenu di kipi uri osmapak mai. ¹⁴ Má ngorer mul, ái Konom Iesu ákte parai ngo ái rung di lu worwor talas mai lain arbin, da top i artangan suri kándi him án arbin erei.

¹⁵ A nokwan ngo ina longoi ngorer, ái sár kápte be iau longoi. Má kápte iau le i worwor minái suri gama turpasi tangan iau mai artangan ngorer. Auh, iau matai á ngorer á iau! Kak lala ásásla a gis iau ngo iau nem sár ngo ina him bia mai lain arbin má koion gama hul iau! Koion á tekes na siring palai kak tatalen án him, kabin ái masik sár á táit a artálár ngo ina para agas iau suri! ¹⁶ A ngoromin. Iau lu arbin mai lain arbin, mái sár kápate nokwan ngo ina para apakta pas iau kabin kak talar erei ái Konom a oboi i káling. Má ngo káp ina te long arwat pasi, ki ina han te sák má! Kápate artálár ngo ina ilang alari him erei kabin kak án talar sang. ¹⁷ Má talar erei kápate

aptur tili kak holhol á iau, kápte. Má ngo na han ngorer, ki a artálár ina top i arul til on. Ái sár kápate aptur tili kak nemnem. Ái Káláu sang ákte tari uri limang suri ina longoi, má ngorer iakte tar iau sang ur on. ¹⁸ Ki ngádáh, a mon i kak te arul ngo kápte? Mokol! Kak arul a ngoromin. I pákánbung iau lu arbin mai lain arbin, iau lu tar bia on sár, má káp iau te lu top mátán á kak him erei. A mon á kak nokwan suri gama hul iau, má iak tu mata palai sang.

¹⁹ Kápte iau lu kip arul tili kak him án arbin singin tekes, má ngorer iau sengsegeng, má kápte kesi kálámul a kátlán i iau. Ái sár, iakte bál tar iau uri lalin matananu no suri ina kis án toptop si di, suri ngorer ina talka pas te gut uri narsán ái Karisito. ²⁰ I pákánbung iau lu kis tiklik mai tan kakun Iudáia, iau mur i kándi tatalen suri ngorer da longra pasi kak arbin má dák ruruna sang. Á iau káp iau te lu kis i lalin bos tatalen án lotu má namnam káián nagogon si Moses, kabin iakte kis má i lalin i Karisito sang. Mái sár ngo iau lu kis tiklik mam di, kándi tu mur besang i nagogon er, ki iau mul iau mur on suri ngorer da longra pasi kak arbin má dák ruruna sang. ²¹ Má iau lu longoi ngorer mul mai rung tili risán. Ngo iau lu kis tiklik mam di, iau lu mur i kándi tatalen mul suri ngorer da longra pasi kak arbin má dák ruruna sang. Iau lu mur i tatalen kándi ái rung iau lu kis tiklik mam di, mái sár káp iau te tari bahing uri nagogon si Káláu. Kápte. Iau lu taram i nemnem si Karisito, má ngorer iau long

artálár pasi nagogon si Káláu. ²² Ngo iau lu kis tiklik mai tan tám ruruna a pail be i kándi mánán, kápte iau lu para bengta di. Iau lu mur i kándi hol sang suri ina tangan di má dák lu matuk hanhan. Káksiai ngo matngan kálámul ngádáh iau kis tiklik mai, iau lu mur i kán hol má iak lu ser sál suri ngádáh ina talka pasi ngoi má nák longra pasi lain arbin má nák ruruna on. ²³ Kak lala nemnem ngo matananu da longra pasi lain arbin sur Karisito, má ngorer iak lu longoi matngan tatalen erei. Iau lu longoi ngorer suri ngo iau má di má gam mul, git no, gita otoi tan lalain arasosah ái Káláu ákte para páksi ngo kángit ái rung git lu ruruna i lain arbin.

²⁴ Gam mánán sang ngo rung di lu arkarsa i rut, di no di rut, ái sár kápte ngo di no di kipi arsupan. Má ngorer gam sang gama rut kuluk suri gama kipi lain arsupan ái Káláu a nem suri na tari singin kán matananu. ²⁵ Má tan kálámul da arkarsa i rut, di lu eran má pápsai kápán páplun i di suri ák rakai. Rung er di eran i páplun i di suri da arkarsa suri kipi arsupan erei balaparip di isi tili pákán kábau sár. Má arsupan erei na morot melek má nák beseng. Má git i tan tám ruruna, git mul git lu eran i páplun i git suri gita kipi arsupan. Mái sár kángit arsupan á git, wa balaparip kápnate morot, na ekesi kis áklis sang. ²⁶ Má ngorer i pákánbung iau rut, káp iau te ilang siari. Iau lu rut tálángnai toros iamunang i arahrahi. Má i kang kis main i bim, iau tohtohoi suri ina láklák nokwan i sál si Káláu. Má ngorer

mul suri aru kálámul diar arup, káp diar te sáпка siari i lim diar uri armongoh sár. Wa diar artut muswan sang. Má iau mul, iau lu ololoh kuluk i ninsing suri ina tut timani nemnem si Káláu. ²⁷ Áá, iau lu pápsai sang i kápán páplun i iau suri ák toptop kaiak má iak lu kátlán on. Ngo kápte ina longoi ngorer, namur ngo ákte rah má kak arbin narsá gam, koran mái Káláu na parai singing ngo, “U puplir mai ninsim, má káp una te kipi arsupan.”

10

Koion gama ngoro tan Iudáia

¹ Má rang buhang, iau nem i apálsa gam suri rang támin i git til hirá, ái rung er ái Moses a lam pas di alari balis á Aigipto má dik lu murmur on iamuda i pokon mau artálár mai ahat i sángul á bet. Rang támin i git er di láklák i lalin kumlán mehmehe ái Káláu a apákpák i di mai suri ák lam di mák bahbah kalar di. Má di no di láklák mul i polon dan a más mák sengseng iatung i katbán lontas. ² Má i pákánbung di láklák i lalin kumlán mehmehe má di polsai lontas, aru táit er a ngoro ái Káláu a siu di mai uri akiláng ngo ái Moses a táilna di má di rang táir ái Moses. ³ Má di no di ani matngan namnam er ái Káláu a tarwai tilami bát, ⁴ má di nginmi mul i dan ái Káláu a asosah i di mai tili kán rakrakai. Dan er di nginmi a so tili hat er a pálkibán bim. Má hat er a artálár mam Karisito, má ái sang a lu hanhan tiklik mam di.

⁵ Ái Káláu a lala asosah i di ngorer, mái sár marán tili di kápdite kosoí kán arasosah, ngorer kápdite agasgas pasi bál ái Káláu mai lain ninsi di. Git mánán ngo ái Káláu kápate gas i bál mam di kabin kápate mángát pala di suri da kusak uri pokon ákte oror tari ur kándi. Ái sár ái rung er di mat ada i pokon mau, má páplun i di a bop sara i pokon mau er.

⁶ Tan táit min a hut narsán rang támin i git hirá, a tohtohpas uri git onin suri ngorer koion gita bál tari kángit nemnem suri tan táit a sák ngorer di longoi ái rung er. ⁷ Buk Tabu a parai ngoromin sur di ngo, “Matananu si Káláu di hau talum má namnam i longsit káián angagur án káláu, má namur dik laes má dik saksak má dik mil.” Má git, koion gita lotu uri narsán angagur án káláu ngorer i di di longoi. ⁸ Má koion gita araturán sáksák ngorer i rang támin i git di longoi hirá, má ngorer ái Káláu ák mos i di mák inngas tari kán togor má marán tili di dik mat. I kes sár á bung aru i sángul mai atul i arip (23,000) di mat. ⁹ Má koion gita tohtoh Káláu ngorer i rang támin i git di toh Káláu, má ngorer ák mos ái Káláu mák tarwa palai bos kanih má dik ngas di má dik mat. ¹⁰ Má koion gita lu bálsák ngorer i rang támin i git hirá uri kándi tan tátáil, má ngorer ái Káláu ák mos i di mák tarwai kán kesi angelo ák up bing di má dik mat.

¹¹ Tan táit min a hut narsán rang támin i git hirá, a tohtohpas uri git onin, má dik le on i Buk Tabu

suri akeng i git. Git kis i bung a páput suri na rah i naul matmatngan pokon má matngan liu minái, mái Káláu a akeng i git suri koion gita mur i tatalen a sák. ¹² Ngorer, ngo tekes a hol on ngo a butatur kuluk, a kuluk ngo na mák kalengnai ninsin sang má na tumarang suri na mák pur. ¹³ Mái sár koion una parai ngo kápte iáu artálár suri una mur i lain ninsim. I pákánbung u banai artohtoh, una hol on i kam hol ngo kálámul no di lu banai mul i matngan artohtoh ngorer. Má una hol on ngoromin mul ngo ái Káláu a muswan suri na tangan iáu, má kápnate ámririh pala iáu uri artohtoh erei na taun pápta iáu má ngorer káp una te rakrakai artálár suri sakpap alari. Kápte. Na long arwat pas iáu mai kán artangan suri una butatur rakrakai i pákánbung án artohtoh.

Kápte artálár suri gama ani aru matngan namnam no

¹⁴ Má ngorer, lain rang buhang, iau parai si gam ngo gama táu alari tatalen án lotu uri angagur án káláu! ¹⁵ Iau parai ngoromin si gam ái rung a matuk i kamu hol ngo gama hol tangrai táit ina parai inái ngo a nokwan ngo kápte. ¹⁶ I pákánbung git hut talum suri pátpát mátán i Namnam káián Konom, git lu long pasi kinleh wain a tur suri dárán ái Karisito má gitá sung kári má gitá nginmi. Git longoi ngorer má a inngas git ngo git á matananu si Karisito, kabin dárán ákte pam talum git má git kes mai. Má namur git top pasi mudán balbal má gitá tibi má tari singin keskeskes má gitá ani. Git longoi ngorer

suri akiláng ngo git kes mai páplun ái Karisito er a bál tari suri aliú pas git. ¹⁷ Kabin kes sár á mudán balbal, má git no git namnam til on. Ngorer git tara marán, mái sár git tukesi páplun mam Karisito. ¹⁸ A ngorer mul i pákánbung matananu Israel di kis i lalin torahin kamkabat. Bos tám osmapak, marán i matngan osmapak di lu longoi. Te osmapak di os kunlai ur si Káláu mák bam no, má te osmapak bos tám osmapak má matananu di lu an te til on. Má pákánbung di ani, a inngasi ngo di tukes mam Káláu, koner di lu lotu uri narsán.

¹⁹ Io, iakte parai ngorer si gam suri gama talas suri namnam dikte artabar mai uri narsán angagur án káláu. Káp iau te parai ngo matngan káláu er a Káláu muswan. Má namnam di artabar mai, káp iau te parai ngo osmapak er a lengwen. ²⁰ Kápte. Táit iau parai a ngoromin. Ngo kesi kálámul a artabar uri narsán matngan káláu ngorer, kápte a artabar ur si Káláu muswan, wa uri narsán sápkín tanián sár. Má ngorer a kes sár mai sápkín tanián erei. Kápte iau nem on ngo gama kes mai tan sápkín tanián, má ngorer gama táu tili tatalen er! ²¹ Kápate artálár ngo gama ngin tili kinleh wain si Konom má gama ngin mul tili kinleh kán sápkín tanián. Má kápate artálár ngo gama ani balbal tili Namnam káián Konom má gama ani namnam kán sápkín tanián mul. ²² Ngo gam hol on ngo gam arwat suri longoi aru táit no, auh, káp sang! Ngo gam longoi ngorer, ái Káláu na bálsák uri gam suri gam lotu uri narsán lite.

10:17: Rom 12:5   **10:18:** Him 7:6   **10:19:** 1Ko 8:4   **10:20:** Nag 32:17; Apa 9:20   **10:21:** 2Ko 6:15-16   **10:22:** Nag 32:21

Má káp kamu te rakrakai artálár suri bahbah kári rangrangas si Káláu!

Dánih á sálán ngo tám ruruna a sengsegeng?

²³ Ngorer iakte parai tungu ngo tan táit no a arwat ngo ina longoi, ái sár te táit kápte a kuluk uri kak liu má kápte a tangan iau. Tan táit no a arwat ngo ina longoi, ái sár kápte ngo tan táit no na tángni kálámul suri na maras kuluk i tanián.

²⁴ A kuluk suri tám ruruna na hol pasi táit uri tángni sang, ái sár matngan táit erei koion na hol pas masiknai ur on. A kuluk ngo ninsin na murwa pasi lain tatalen suri na tángni tan lite mul.

²⁵ Tan namnam no di lu sirai i nián sirsira, a kuluk uri ani sár. Má koion á gálta kári ngo aiá a han til ái na mák tokroroi kamu holhol. ²⁶ Kabin Buk Tabu a parai ngo,

“Káián sang ái Konom á naul bim,
má tan táit no on, ái a kátlán.”

²⁷ Má kesi táit mul iau nem i parai si gam. Ngo tekes tili katbán i rung kápdite ruruna, má a el pasi kes tili gam á tan tám ruruna suri na han namnam tiklik mai, a kuluk ngo na han má nák namnam tiklik mai. Má tan namnam er dikte eran on, na tu ani sár, má koion na gálgálta suri ngo aiá di kipi til ái á namnam erei. ²⁸ Má ngo kándi tu namnam be, má kes ák parai singin ngo, “Apong, namnam er u ani, di artabar mai uri narsán angagur án káláu,” ki ngorer na arsok tari namnam er má koion na ani! Mái sár ngo na tu longlongra palai worwor káián turán er má kán

tu namnam sang, kápate tángni turán má na lami gut uri tatalen kán hol a parai singin ngo a sák. ²⁹ Káp iau te parai ngo koion una ani namnam er kabin i kam hol á iáu, kápate. Iau parai ngo koion una ani kabin i kán holhol ái turam er. Ngo ákte ngoi i kam hol ngo a arwat ngo una longoi kesi táit, kápate nokwan suri tekesi kálámul sang na parai singim ngo koion una longoi. ³⁰ Ngo ukte ot kuluk uri narsán ái Káláu suri namnam erei ngo una ani, kápate nokwan ngo tekesi kálámul na para sáksákna iáu kabin u ani táit ukte ot kuluk suri.

³¹ Áá, a támin er, ái sár una tángni turam sár má koion una ani á namnam erei. Má minái á kak áwáwat i worwor narsá gam suri matngan namnam er: i bung gam namnam ngo ngin má ngo matngan dánih mul gam longoi, gama inngas Káláu i ninsi gam suri matananu da mákái ninsin i gam má dák para agas Káláu. ³² Gama hol pasi tan kakun Iudáia má rung tili risán má tan tám ruruna mul. Má koion á ninsi gam na lam bengta tekes nák pur uri tatalen kán hol a parai ngo a sák. ³³ Iau lu mur on ngorer suri ina agasgas pasi matananu i bos táit iau longoi i katbán i di. Káp iau te nem suri tangan pas iau masik, kápate. Iau nem suri tángni marán suri ina lam di dák ruruna i Karisito.

11

¹ Iau lu mákái kán matngan ninas ái Karisito, má iak lu mur on ngoro kak tohtohpas. Ngorer

gam sang mul gama lu mur i kak ninas iau lu longoi.

Lain tatalen suri lotu

² Má rang buhang, iau para agas gam kabin gamáte longra pasi tan pinpidan iau parai si gam tungu má gamá lu mur on mul i bos tatalen án liu kán tám ruruna. Bos tatalen er iakte kipi aratintin ur on, má ngorer iakte parai si gam. ³ Máí sár inái iau nem i parai si gam suri kamu ninas má kamu mermer i pákánbung gam hut talum suri lotu. Mulán táit gama talas ur on a ngoromin. Git mánán ngo lul kálámul a kátlán páplun. Má ngorer ái Káláu a mulán kálámul i diar ái Karisito mák lu kátlán on. Máí Karisito a lulngán kálámul a ruruna on, má kálámul a lulngán kán wák. ⁴ Ngo kálámul a pákpákur mai sepen sulu, uri kángit tatalen á git a tur suri kálámul er a kátlán on i lite kálámul. Má ngorer ngo kesi kálámul tám ruruna a kis talum mai tan tám ruruna má a sung ngo a arbin mai midán ái Káláu, má a bor kári lul, kápate kuluk. Ngo a longoi ngorer, ki a tari rumrum singin kán pakpakta muswan er ái Karisito. ⁵ Má ngo wák a sung ngo a arbin mák boroi lul, uri kángit tatalen á git a kuluk kabin a inngas tari ngo kán pup a kátlán. Ái sár ngo wák kápate boroi lul, ki a arumrumái kán pup er a lulngán. Wák er matananu di mákái a ngoro wák dikte kur palai nihun suri arumrumái sang kabin ákte longoi sápkín tatalen mai lite kálámul. ⁶ Ngo wák a kila a abulbul suri boroi lul, káksiai nák lu ingai má! Má náng kumur palai nihun nák pál!

Auh, wa a táit án rumrum i mátán matananu suri wák er di kumur palai nihun ngo di kur palai, má ngorer a kuluk ngo na lu boroi sang i lul. ⁷ Kápate nokwan suri kálámul na pákpákur mai sepen sulu, kabin ái Káláu a longoi kálámul ák ngoro ái sang má a suri sángxwái ngisán ái Káláu. Ái sár wák a kuluk ngo na boroi lul, kabin kán ninas a toh tari lain tatalen, má ngorer matananu di para agas kán pup.

⁸ Ái Káláu kápate long pas tekesi kuir tili wák mák longoi káláu mai, kápte. I bungun akaksim, a long pasi kesi kuir tili káláu mák longoi wák mai. ⁹ Kápate longoi káláu suri kán wák. A longoi wák suri káláu. ¹⁰ Má pasi á ngorer a nokwan suri wák na mur i tatalen án boroi lul suri akiláng on ngo ái kán pup a kátlán on. Má bos angelo mul di mákái wák er ngo a agengen tari sang i lalin i kán pup.

¹¹ Mái sár uri kán holhol taru ái Káláu, a aksim diar suri diara artangan arliu i diar. Wák a kis suri tángni káláu, má káláu a kis suri tángni wák. ¹² Má ngádáh diar artangan arliu i diar ngoi? Mulán wák a hut tili páplun káláu, má namur bos káláu di páng tili páplun wák. Mái sár bos táit no a aksimi ái Káláu.

¹³ Má gama hol tangrai besang á gam suri minái. I pákánbung wák a han suri lotu, ngádáh, a nokwan ngo na sung narsá Káláu má kápate boroi lul? ¹⁴ Má suri kángit tatalen er git lu liu ngoi, ngádáh? A kuluk ngo káláu na káksiái nihun nákdol ngorer i wák? Auh, kápte! Ngo káláu a dol i nihun ngoro wák, kápate pánpán kuluk má a

arumrum kalengnai sang. ¹⁵ Má koran má wák a árai nihun ák dol, a mák kuluk ur on má tan kálámul di para agasi, kabin nihun wák ái Káláu ákte longoi uri boroi lul. ¹⁶ Mái sár ngo tekes a lala hol on ngo na puai kak worwor suri wák a kila ngo na boroi lul, ngoromin ina para ngoi singin. Gim á bos apostolo kápgimte sormángát suri wák a kila na saliu má kápate boroi lul. Gam lu parai ngo da saliu ngorer, má káp kángim te tatalen ngorer á gim. Má tan boh tám ruruna mul alatung i boh malar, kápdite lu longoi ngorer.

Namnam káián Konom

Mat 26:26-29; Mar 14:22-25; Luk 22:14-20

¹⁷ Kesi táit mul ina wor rakrakai suri má inak anokwa gam mai, a ngoromin. Kápate gas i balang mam gam ngo ina para agas gam kabin kamu kesi tatalen án lotu gam lu longoi kápate nokwan! Ngo gam kis talum, kamu tatalen kápate tángni tan tám ruruna uri sál si Káláu suri da mur on, mái sár gamá tokroroi bul i kándi kis. ¹⁸ Mulán táit ina parai si gam a ngoromin. Iakte longrai ngo i pákánbung gam hut talum, gam lu arkipkip i gam má gamá lu purwa gam uri toltolom boh. Iakte longrai ngorer má iak hol on ngo a támin gut. ¹⁹ Iau hol on ngo ái Káláu a sormángát i kis arsagil i katbán i gam ngorer suri toh gam má inngas tari ngo ái sinih tili gam a mur muswan i Karisito.

²⁰ Má kesi táit mul suri Namnam káián Konom. Pákánbung gam lu hau talum i kesá pokon suri namnam tiklik uri árngai ngisán ái Konom, gam lu namnam sang, mái sár kamu tatalen kápate a

lu árngai ngisán! ²¹ Ngo kes a mon i áían, kápate lu armona suri gam no gama namnam tiklik. A tubán hol pasi sang ki ák lu namnam sár má kápate a támri turán. Má a ngorer mul suri suir wain, kápgamte lu artabar arliu i gam, má ngorer te di lu ngin má te kápate. Ngorer kes a lala ngin mák bau i on, má áí rung kápdite kip ándi te, di lu matpám. ²² A lala sák taladeng á ngorer! Ngádáh, káp kamu te rum suri gama lu namnam má ngin áí? Kol gam longoi ngorer kápkabin gam hol agengen pasi matananu si Káláu, be? Kol ngádáh, gam nem suri arumrumái rang tur gam er káp ándi te namnam? Ngádáh má sár ina para ngoi si gam? Ina para agas gam, be? Auh, kápate kápate sang!

²³ Má inái ina parai suri Namnam káián Konom. Ái Konom sang a para talsai singing má iak bali parai si gam. I libung erei áí Konom Iesu a namnam tiklik mai kán kalilik án aratintin, má i pákánbung er áí Iudas kápate agur tari be, áí Iesu a longoi ngoromin. A top pasi mudán balbal ²⁴ mák sung kári, io ák tibi mák tari si di mák parai ngoromin,

“Minái á kápán páplun i iau, má áí á osmapak uri narsán áí Káláu suri asengsegeng i gam. Turpasi onin, gama lu tibi balbal má gamák lu ani suri ngorer gama lu bálbalsa sur iau.”

²⁵ Má ngo dikte namnam no, a longoi ngorer mul mai kinleh wain mák parai si di ngo,

“Kinleh wain minái a akiláng i hutngin kamk-
abat káián áí Káláu a kápti mai dárang. Turpasi

onin, gama lu ngin on má gamák lu bálbálsa sur iau.”

²⁶ Ngorer bosbos pákán no git ani Namnam káián Konom pang i bung ái Konom na kaleng ur main i naul bim, git longoi ngoromin. Ngo git ani matngan balbal er má git ngin tili matngan kinleh er, ngorer git para aposoi kán minat ái Konom. Áá, git para aposoi ngo kán minat er a ekesi hul aliu pas git alari lalin sápkín tatalen má áng kabat kalengna git tiklik mam Káláu.

²⁷ Má kabin i ngorer, ái sinih a ani balbal ngo a ngin tili kinleh si Konom, na ololoh kuluk. Ngo kán hol a lala kon suri sápkín tatalen má kápate anokwai ninsin, ngorer a inngasi kán hol ngo a tu táit bia sár á páplun ái Konom má dárán mul.

²⁸ Má ngo kálámul a eran suri na ani balbal má na ngin tili kinleh si Konom, na mulán tirtirwa i kán liu. Má ngo a kuluk no, ki na tu namnam sár má na ngin. Mái sár ngo tekesi sápkín tatalen a kis i kán liu, ki na sangar i aposoi si Káláu má nák hol kaleng alari, má namur nák namnam má nák ngin. ²⁹ Má ngo a namnam má ák ngin, má kápate mulán tirwa tumani sang, kálámul er a inngasi kán hol ngo páplun ái Iesu er a mat sur git a tu táit bia sár. Má ngorer a an pasi má nginim pasi rangrangas si Káláu ur on. ³⁰ Marán tili gam di longoi tatalen erei, má ngorer te a takulem i kápán páplun i di má te di sasam má te dikte mat kunán. ³¹ Má ngo git sang gita tirwa tumani kángit liu má anokwai sápkín ninsi git, ái Káláu kápate oboi matngan rangrangas ngorer uri git.

³² Má sár ngo ái Káláu a arangrangas i git ngorer, a lain táit kabin a anakwa git main, suri kápnate wás pala git namur uri hiru áklis tiklik mam rung kápdite ruruna.

³³ Má ngorer, rang buhang, ngo gam hut talum suri namnam tiklik má ani Namnam káián Konom, gama mona te tur gam suri gam no gamák namnam tiklik. ³⁴ Má ngo kes ákte lala ramram, a kuluk ngo na mulán namnam sang i kán malar be, suri na kis monai rung di hut namur suri kis talum. Má ngorer ái Káláu kápnate arangrangas i gam suri sápkín ninas gam lu longoi i pákánbung gam hut talum.

Má a mon i kak te worwor mul ina parai si gam, ái sár koion be. Ina parai sang namur ngo ina hut narsá gam.

12

Tanián a tari toltolom artabar

¹ Má rang buhang, gam gálta iau mul suri Tanián a Pilpil ngádáh a lu him ngoi. Káp iau te nem ngo gama ngátngát sálán á táit min, iau nem ngo gama talas ur on. ² Gam mánán páksi ngo tungu i pákánbung kápgamte ruruna be i Káláu, má bos sápkín tanián dikte lam arong gam suri lotu narsán angagur án káláu kápte liu i di má káp di tini wor. Má bos sápkín tanián er di lam gam uri toltolom sápkín tatalen mul. ³ Ki ngádáh gama mák ilmi ngoi á kálámul Tanián a Pilpil a mon on má ák worwor mai midán ái Káláu? Má ngádáh gama mánán ngoi ngo kálámul a wor mai

sápkín tanián? Iau nem ngo ina atalsai kamu holhol suri táit minái. Tanián a Pilpil kápate lu wor tili ngudun kálámul mák wáng i Iesu. Kápate! Ngo Tanián a Pilpil a wor tili ngudun kálámul, a lu parai lain worwor ngoromin ngo, “Ái Iesu ái á Káláu!” Má kápate kes sang a artálár suri na parai ngorer ngo Tanián a Pilpil kápate kis on.

⁴ A mon á marán toltolom artabar Tanián a Pilpil a tari singin bos tám ruruna, ái sár a but pas tili kes sár á Tanián. ⁵ A toltolom á talar, má kes sár á Konom a tulsai singin bos tám ruruna. ⁶ Tan tám ruruna a lite arsaḡil i kándi tatalen án him, ái sár ngo tukes sár á Káláu a lu tangan di mák arakrakai i di suri long artálár pasi kándi talar.

⁷ Má Tanián a Pilpil a tari tan artabar singin bos tám ruruna má ngorer ák inngas tari ngo a kis i di sang. Má a tari bos artabar si di keskeskes suri tángni bos tám ruruna no. ⁸ A ngoromin.

Tanián a tari ur singin te má dik mánán tusi holhol si Káláu má taswai singin matananu.

Má ái sár mul á Tanián er a tari singin te dik talas suri midán ái Káláu, má dik atintini matananu suri sál si Káláu.

⁹ Má Tanián erei a tari singin te má dik ruruna pagas pasi artangan si Káláu.

Má ái sár mul a tari singin te bul dik aliu pasi sasam.

¹⁰ Má ur singin te sang a tari, má dik longoi tara akiláng mai rakrakai si Káláu, má singin te dik mánán tusi midán ái Káláu má parai singin kálámul,

má te mul di arwat suri ilmi Tanián a Pilpil alari sápkín tanián.

Má a tari singin te má dik lu wor mai worwor kápdite aratintin on,
 má singin te dik lu para talsai sálán worwor kápdite aratintin on.

¹¹ Ngorer marán á toltolom artabar, ái sár a but pas tili kes sár á Tanián. Má a tari singin keskeskesá tám ruruna ngorer i nemnem káián Tanián sang.

Kes sár á kápán páplun ái Karisito má a marán i kalkuir

¹² A tukes sár á kepwen páplun kálámul, mái sár marán i kalkuir on. Má tan kuir erei di him tiklik no uri kes sár á kápán páplun. A ngorer sár mam Karisito. Git tan tám ruruna git tara marán, mái sár gitáte sosopas uri kes sár á kápán páplun, wa kápán páplun ái Karisito sang. ¹³ Sinih tili git a kakun Iudáiaá ngo a kálámul tili risán, ngo sinih a tám toptop ngo a konom? Git no, kes sár á Tanián ákte siu git uri kes sár á kápán páplun. Mái Káláu ákte tari sár mul á Tanián erei má git no git tam otoi, má ngorer Tanián a kis pagas i bál git.

¹⁴ Gamáte talas má ngo kápán páplun kálámul kápate tukes sár á matngan kuir on, wa a toltolom kalkuir on sang. ¹⁵ Ngo keken kálámul na parai ngo, “Kápte ngo iau tili kápán páplun kálámul kabin kápte ngo iau limán,” ngádáh? A támin er ngo kápte? Wa kápte! Keken kálámul erei tili kápán páplun sang. ¹⁶ Má ngo talngán kálámul na parai ngo, “Kápte ngo iau tili kápán páplun

kálámul kabin kápte ngo iau mátán,” ki ngádáh? A támin er ngo kápte? Na, kápte! Ái mul tili kápán páplun sang. ¹⁷ Ngo mát git masik a kis má kápte toltolom kuir mul, ki ngádáh? Aiá gita alongra til ái? Má ngo talngá git masik a kis má kápte toltolom kuir mul, ngádáh gita lu ususum ngoi? ¹⁸ Auh, kápte a ngorer! Ái Káláu ákte aksimi tan keskeskesá kuir no uri kápán páplun ngorer sár i kán holhol taru. ¹⁹ Má ngo tan kalkuir i páplun ngo da tar uri kesi kuir sár, ngádáh na ngoi? Na tukes sár á kuir masik, má kápte na kápán páplun! ²⁰ Ái sár páplun kálámul a toltolom kalkuir on, má tan toltolom kuir er di sosopas talum uri kesi kápán páplun.

²¹ Má ngorer kápate artálár suri mátán kálámul na parai singin limán ngo, “Iakte arwat má! Káp kam te talar á iáu!” Má lul kálámul kápnate parai singin keken ngo, “Iau mata iáu! Káp kam te talar main!” ²² Auh, kápate artálár ngo kesi kuir na parai ngorer singin kesi lite kuir. Ái sár, tan kuir páplun no a mon i kándi talar. Tan kuir páplun er a wekwek imi nárum i kálámul, kándi talar a pakta. Ngo kes tili di a bokoh, na han mat á kálámul! ²³ Má tan kuir erei git hol on ngo kápate mák kuluk, git lu oboi mermer on suri na pánpán kuluk sang. Má tan kuir er di utngi ngo punpunma káián kálámul, git lu punam kári mai sulu alari mátán matananu. ²⁴ Ái sár tan kuir páplun i git er a lain mákmák, kápte git lu lala hol on suri bor kári kabin ákte mák kuluk má! Áá, ái Káláu ákte aksimi tan kuir uri kápán páplun kálámul suri tan kuir páplun er a mák kuluk, kápte

git lu lala hol on. Má sár kuir er a wekwek ngo kápate mák kuluk, git lain ololoh kári sang. ²⁵ Ái Káláu ákte longoi ngorer mai kápán páplun kálámul suri tan kalkuir no da lain him tiklik, má tan kuir keskeskes da ololoh arliu kaleng i di, má ngorer kápate kesá kuir na kurtara mai kes. ²⁶ Ngo kesi kuir kápán páplun a rangrang, tan kuir kápán páplun no a áslai. Má ngo kálámul a belbelken kuluknai kesá kuir til on, ki ngorer a tángni tan kalkuir no.

²⁷ Má gam á tan tám ruruna no, gam á páplun ái Karisito, má gam no keskeskes gam ngoro toltolom kalkuir i kápán páplun. ²⁸ Má ngorer á gam, ái Káláu ákte talsa gam suri gama him i katbán i kán matananu. Ngorer ái Káláu ák tulsai tan pakpakta án lotu ngoromin:

mulán tan apostolo,
 má áruán bos tám arbin,
 má átuil bos tám aratintin mai pinpidan.

Ki ák tulsai mul i tan tám artangan ngoromin:

kálámul a lu longoi akiláng,
 má kálámul a lu aliu pasi sasam,
 má kálámul a lu tangan pasi lite,
 mái koner a lu mánán i táilnai him,
 mái koner a arwat suri worwor mai wor kápate aratintin on.

²⁹ Ngádáh, gam no gam apostolo? Kápate. Te sár di top i him erei. Ki ngádáh, gam no á tám arbin? Auh, kápate. Te tili gam sár di lu arbin. Má ngádáh, gam no tan tám aratintin? Na, kápate. Te sár di kipi matngan him erei. Má te sár di lu longoi bos

akiláng, ³⁰ má te sár di kipi tan him ngorer i aliu pasi sasam ngo worwor mai lite wor ngo pukdai lite wor mul. Kápte ngo gam no gam kipi kes sár á matngan artabar suri long artálár pasi him si Káláu. Ái sár, ái Káláu ákte timla arsagil i bos artabar ur singin keskeskesá tám ruruna. ³¹ Má ngorer gama lala kákir suri tan artabar er a lu tangan gam no.

Gita mánán i armámna arliu i git

Má inái ina para tari si gam kesá sál mul suri kiskis a lala kuluk sorliu.

13

¹ Ngo iau artálár suri ina worwor mai toltolom worwor no káián kálámul má káián angelo mul, wa a kuluk sang! Ái sár ngo káp kak te armámna uri narsán matananu ngoro Káláu a mánna di, ki kak worwor a wáin ngorer i kaungán taur di hus siari on ngo hik di kekta bengtai mák ororok bia sár. ² Má ngo ái Káláu ákte tabar iau iak artálár suri mánán tusi midán ái Káláu má parai singin kálámul, a kuluk. Má ngo ái Káláu ákte tabar iau má iau lu kipi holhol kodong si Káláu má taswai singin matananu, ki a kuluk mul. Má ngo ái Káláu ákte tabar iau má iak lala mánán i pinpidan si Káláu má iak lu atintini matananu mai, ái mul a kuluk. Má ngo ái Káláu ákte tari artabar án ruruna pagas singing má iak lu ruruna pasi artangan si Káláu, má ngorer iak arwat suri káktai pungpung nák han uri lite pokon, a kuluk sár. Áá, ngo iau artálár suri long arwat pasi tan

táit no erei, a kuluk. Má sár ngo káp kak te armámna turán uri narsán matananu, iau tu táit bia sár. ³ Má ngo a mon i kak omobop má iak tulsai singin tan sáhár án kálámul, a kuluk. Má ngo iau bál tar iau sang má dik up bing iau suri pinpidan si Káláu, a kuluk mul. Mái sár ngo iau longoi ngorer, má káp kak te armámna turán, ái Káláu kápnate supan iau suri.

⁴ Ngo kálámul a lu mámnai turán ngorer ái Káláu a mámnai, ki kán tatalen na ngoromin. Ngo turán kápnate kuluk mai, kálámul er kápnate mos melek, na tu kis pau sár. Má na lu kuluk mam turán má kápnate lu bálsák ur on. Koner a armámna káp a tini apakta pasi sang alari turán. ⁵ Mái koner a armámna kápnate arumrum turán, má kápnate mákmák suri tangan masiknai sang. Kápnate aptur melek i bál suri togor. Má ngo na togor, ki na hol palai sár, kápnate kis pagas i bál. ⁶ Ái koner a armámna kápnate laes i pákánbung sápkín a tur rakrakai, ái sár a laes ngo tan kálámul di tiptipar namurwai nemnem si Káláu. ⁷ Kálámul a armámna na lu bál konmi sápkín tatalen di longoi uri narsán, má na ekesi ruruna, má kápnate puplir. Ái sár na atri kán ngangai i Káláu.

⁸ Kápte kes na tur kári tatalen án armámna si Káláu, na lu kis áklis sang. A támin ngo Tanián a Pilpil ákte tari artabar singin te má dik mánán tusi midán ái Káláu má dik parai singin kálámul. Mái sár tekesá bung namur, ái Káláu na arah palai artabar erei. Má Tanián ákte tari mul i worwor mai lite wor, má ái mul na rah namur

i tekesi bung. Má na rah mul i artabar erei te kálámul di kipi suri mánán tusi holhol si Káláu. Áá, tan artabar no erei na bokoh, mái sár tatalen án armámna na ekesi kis áklis! ⁹ A ngoromin. Uri kángit liu onin, kángit mánán sur Káláu má suri tan táit na longoi namur kápte be a kunlán, a tu tigán perbeh sár. ¹⁰ Ái sár na hut má i pákámbung er kángit mánán má tan táit no na hau kunlán, má i pákámbung erei sang, tan táit er a tigán na bokoh. ¹¹ Ina worwor artálár mam iau be. Tungu iau gengen kalik, iau lu wor ngoro gengen kalik má kak tatalen a ngoro kalik mul má kak holhol mul ngoi. Má ngo iakte kálámul pakta, ngorer iau palai tatalen kán gengen kalik. ¹² Onin kángit mánán sur Káláu kápate talas. A ngoro git mákái tantanián i git i dan má a bahang sár. Má namur gita talas kabin gita mákmák arsuar mam Káláu. Onin kángit mánán a tu tigán perbeh besang, má namur kápte kesi táit na kis punpunam alari mát git. Kángit mánán na hau kunlán ngorer i kán mánán ái Káláu ákte kunlán sur git.

¹³ Má onin atul á táit a kis pagas ái Káláu a nem on ngo gita mur on. Gita ruruna má gita ngangai má gita lu armámna. Má tili atul á táit er, armámna a lala támin táit i ditul.

14

Te worwor mul suri artabar káián Tanián

¹ Gama tiptipar namurwai tatalen án armámna. Má gama lala kákir mul suri gama atur páptai tan artabar káián Tanián a Pilpil. Má artabar na lala

pakta uri kamu hol, áí á artabar án mánán tusi midán áí Káláu. ² Iau parai ngorer si gam kabin ngo tekes na wor mai lite wor kápate aratintin on, mák worwor mai narsán matananu, ngádáh da longra ilmi ngoi? Kápate kes a talas suri worwor er, áí Káláu masik sár a mánán. Kálámul er a wor mai lite wor a parai hol kodong si Káláu er Tanián a Pilpil a tari singin, má áí sang kápate mánán tusi táit a parai. Ngorer a worwor mam Káláu má kápate talas uri narsán sang má uri narsán matananu mul. ³ Máí sár koner a mánán tusi midán áí Káláu mák parai singin matananu mai kándi worwor sang, áí a lu tángni matananu no, má ngorer a adikái kándi holhol suri kándi ruruna na tur dik. Má a arakrakai i di mul suri da murwa pasi kán tatalen áí Karisito, má a abálbál di suri da rakrakai i pákánbung di áslai taun. ⁴ Kálámul er a wor mai lite worwor a tangan kalengnai sang. Áí sár áí koner a taswai midán áí Káláu, áí a arakrakai i tan tám ruruna no. ⁵ A lain táit mul suri wor mai lite worwor, ki iak ri sur gam no ngo gama longoi ngorer. Áí sár kak lala riri sang ngo gama kipi artabar án mánán tusi midán áí Káláu má parai singin kálámul. Koner a para tusi midán áí Káláu, kán him er a lala támín táit alari wor mai lite wor kabin a lu tángni marán. Máí koner a wor mai lite wor, kán him a gengen sár si diar áí koner a para tusi kán worwor áí Káláu. Koran má tekes nák han pukdai lite worwor er suri matananu dák talas ur on, ngorer áí mul na arakrakai i tan tám ruruna no.

⁶ Má rang buhang, ngo tekesi pákán ina hut má worwor mam gam mai lite wor kápgamte

mánán on, ngádáh ina tangan gam ngoi á ngorer? Auh, kápte sang! Mái sár ngo ina wor mai kamu worwor sang, má ina para tusi midán ái Káláu ákte aposoi singing, ngo ina atintin gam mai aratintin sur Káláu, ki erár inak lain tangan gam. ⁷ A ngorer mul suri tan táit ngorer i hik má belo. Kápte te liu i di, ái sár a artálár suri kálámul na longoi kaungán i di suri worwor talas narsán matananu. Ngo kesi kálámul a mat, má tekes ák irsi belo ngorer i belo án minat, matananu dik talas ur on. Mái sár ngo tekes ák iris bengtai belo má kápte talas i kaungán belo erei, ki matananu da tu longlongra palai sár má ngádáh da mánán on ngoi ngo táit er a tapam hut? ⁸ A ngoi mul suri tan tám arup. I taul máhán, kabisit a dos i kán arardos suri kektai hik pasi tan tám arup. Ngo na kekta tumani mák talas, ki tan tám arup da eran kuluk má dák hut. Mái sár ngo na tu kekta bengtai, tan tám arup da tu longlongrai sár má kápte da rut talum. ⁹ Má a ngorer mul sur git onin. Ngo iáu u worwor narsán matananu mai lite wor kápdite mánán on, ki da ngul suri táit u parai, má ngorer u tu worwor sár uri armongoh. ¹⁰ Marán á toltolom worwor on á naul bim, má matananu tili keskeskesá worwor erei, di artálár suri worwor arliu i di sang. ¹¹ Ngo tekes a worwor mam iau mai lite worwor, ki káp ina te longra ilmi, má ngorer ái a temes uri narsang, má iau mul iau temes uri narsán. ¹² Ki ngorer ina parai ngoromin si gam. Gamáte kákir suri Tanián na tabar gam mai kán tan artabar. A kuluk, mái sár matngan artabar a lala kuluk si di, ái gama lala

kákir suri, wa boh matngan artabar erei na lala tángni marán tám ruruna.

¹³ Má ngorer ngo te tili gam di artálár suri worwor mai lite wor, a kuluk ngo da sung Konom suri Tanián nák tabar di mul dák pukdai sálán worwor di parai. ¹⁴ Ngo iau sung mai lite worwor, Tanián a Pilpil a porta i taniang mák apturi worwor ák so tili ngudung, má kak holhol kápate kátlán on má kápate mánán i sálán kak worwor. ¹⁵ Má ngorer, ngádáh ina longoi ngoi á iau suri ina tángni matananu? I te pákán sár, ina sung tili taniang mai lite wor. Má i te pákán sang, ina sung mai kak hol suri marán da talas ur on. I te pákán ina saksak tili taniang mai lite wor, má i te pákán sang ina saksak mai kak hol. ¹⁶ Má ngo kálámul a para agas Káláu mai lite worwor er matananu kápdite mánán on, má ngo kes alatung a longrai worwor er má kápate longra ilmi, ki ngádáh na sormángát ngoi suri kán ot kuluk á kálámul er a sung? ¹⁷ Má kálámul er a wor, a ot kuluk uri narsán ái Káláu mai tara án lain worwor gut, mái sár kápate arakrakai i turán.

¹⁸ Iau ot kuluk uri narsán ái Káláu suri Tanián a Pilpil ákte tari singing má iak lala mánán sorliu i gam no suri wor mai lite wor. ¹⁹ Ái sár ngo i bung iau kis talum mai tan tám ruruna, iau ri suri ngo táit iau parai narsán matananu da lain talas ur on. Marán i táit iau nem i parai, mái sár ngo iau lala parai dolon wor mai lite worwor sang, má kápate kes a longra ilmi sálán, káp ina te laes á ngorer. Má ngo iau parai aru án kuir worwor sár matananu di mánán on má dik talas ur on, ki

erár ák gas i balang.

²⁰ Rang buhang, koion á kamu holhol na ngoro kalik er a lu nem i marán táit! Ái sár kamu holhol na matuk! Má suri sápkín tatalen sang, gama ngoro goion kalik káp a tini longoi! ²¹ Gam hol on gut ngo worwor mai lite wor a támin akiláng sang er ái Káláu a tari singin rung a lala gas i bál mam di. Ngádáh, kápgamte wás pasi worwor er i Buk Tabu a parai ái Konom suri matananu Israel ngo,

“Ina dos palai bos temes án kálámul má dák worwor narsán kak matananu mai worwor kápte di talas ur on,

mái sár kápdite longra pas iau.”

²² Worwor si Aisaia a parai ngo ái Káláu a arangrangas i matananu Israel mai limán temes a wor mai lite wor, mái sár kápdite longra pasi má tapriu má tang uri narsá Káláu. A talas ngo pákánbung di longrai lite worwor i katbán i di, kápte ngo pákánbung a gasgas i bál ái Káláu mam di. Ái sár a inngas tari kán nagogon uri narsá rung di abulbul suri ruruna. Má onin mul lite worwor a akiláng uri narsá rung kápdite ruruna, má kápte uri rung di ruruna. Mái sár artabar án para tusi midán ái Káláu, ái á akiláng uri narsá rung di ruruna ngo ái Káláu a kis i katbán i di.

²³ Má rang buhang, iau nem suri gama talas uri artabar na lala tángni marán. Ngo tan tám ruruna di kis talum má ngo di no di worwor mai lite wor, mái rung kápdite ruruna ngo rung a tigán i kándi mánán suri táit erei, ngo ding kusak tálángnai má

dik mákái ngorer, wa da parai gut si di ngo, “Gam ngul á gam!” ²⁴ Má sár ngo tan tám ruruna di kis talum má di no di para tusi midán ái Káláu mai worwor tilatung sang, má ngo rung er di kusak má dik mákái ngorer, ngádáh? Pinpidan erei di longrai na kusak uri bál di má nák tokoi nit di, má kándi hol na talas ngo dikte longoi sápkín. Má pinpidan erei na nagogon i di, ²⁵ má da mák ilmi ngo tan táit er i bál di a punpunam tungu, onin ákte tur talas. Má ngorer da kis án dirtapul má dák lotu uri narsán ái Káláu, má da lu parai ngo, “A támin ngo ái Káláu minái i narsá gam!”

Ngádáh gama lotu ngoi?

²⁶ Má rang buhang, dánih a nokwan suri gama longoi i pákánbung gam hut talum suri lotu? A ngoromin. A kuluk ngo keskeskes na longoi kán talar i pákánbung án lotu. Tanián na sak tari saksak singin tekes, má tekes sang na tám aratintin uri pinpidan, má tekes na tangan gam mai para talsai midán ái Káláu, má tekes mul na wor mai lite wor, má tekes na pukdai worwor erei. Má tan táit no gam longoi i pákánbung án kis talum, gama longoi suri arakrakai i tan tám ruruna. ²⁷ Má ngorer ngo tekes na worwor mai lite wor, a kuluk ngo te na ru ngo te na tul sár da longoi ngorer, má koion di no da worwor i kes sár á pákánbung. Da worwor armuri sang má tekes na kis suri pukdai worwor er di parai. ²⁸ Má ngo kápte kes a kis suri pukdai worwor erei, ki ngorer rung da worwor mai lite wor, koion da kip auti

wor er i pákánbung án kis talum. Da tu kis pau sár má da hol kodongnai worwor er ami bál di, má di mam Káláu masak da lu worwor.

²⁹ Má suri rung er di mánán tusi midán ái Káláu má di parai singin kálámul, na ngoromin. Te na ru ngo na tul da worwor, má tan lite da hol tangrai má nánwái worwor erei ngo a támin ngo kápte.

³⁰ Má ngo kes kán tu worwor besang mai midán ái Káláu, má tekes mul tili di di kis iatung a kipi mul i midán ái Káláu, ki ngorer kono mulán na aunges tili kán worwor suri kono áruán nák worwor bul.

³¹ Iau parai ngorer kabin a artálár sur gam no gama kipi midán ái Káláu má gama lu kip auti uri narsá gam iatung, mái sár gama ararmuri mai kamu wor suri gam no gama kip aratintin til on má suri na arakakai i gam. ³² Má koion gama hol on ngo kálámul a kipi midán ái Káláu na tu sangar i kip auti sang. Kápte. Na kis monai pákánbung artálár ngo ái bul na wor, ki nák worwor má. Ái Káláu na tángni kálámul er suri kálámul na kátlán sang i pákánbung er na worwor na káp arngaus i kis talum erei, ³³ kabin ái Káláu kápte nem i git ngo gita arngaus siari. Auh, i pákánbung git kis talum, gita mur sang i sál a matau.

Má i pákánbung gam kis talum, gama longoi tatalen ngorer di lu mur on i boh tám ruruna mul i tan lite malar. ³⁴ Ngorer suri tan wák, da kis pau sár i bung gama kis talum kabin kápte nokwan ngo da worwor. Ái sár da kis i lalin kándi tan pup ngorer a parai ái Moses er i Buk Tabu. ³⁵ Má ngo wák a nem suri mánán pasi táit tili kis

talum, kápnate parai i pákánbung án kis talum sang. Ngo diar mokson masik diaráte kaleng uri kándiar rum, ki wák na gátna kán pup, má ái na para talsai singin. Má ngo kápdate longoi ngorer á tan wák, wa táit án rumrum uri narsá gam no á bos tám ruruna. ³⁶ Worwor minái iakte bit gam on a uri tangan gam suri kamu kis talum na rut kuluk. Má ngo gam matai má gamá parai ngo gama tu mur sár i kamu nemnem sang, ngorer ina gálta gam ngoromin. Gam hol on ngo gam sinih? Á gam gut á matananu er gam tangkabin arbin mai midán ái Káláu má ngorer gam artálár suri para talsai sálán si gim? Kol ngádáh, gam masik sár gam longrai pinpidan si Káláu má gamá alsai ur si gim á matananu? Auh, kápte sang!

³⁷ Ngo tekes alatung i katbán i gam a hol on ngo Tanián ákte tari singin mák mánán tusi midán ái Káláu, ngo ákte atur páptai kesi artabar mul singin Tanián, ki a kuluk. Má ngo a támin ngo artabar káián Tanián a kis on, ngorer na mák ilmi ngoromin mul ngo worwor min iau siri narsá gam, wa arardos muswan káián ái Konom. ³⁸ Má sár ngo tekes a tustuswai kak worwor min má kápate alongra singing, ki ngorer gam bul koion gama ruruna i táit na parai. Káksiai, gama tu mák atri sár mai!

³⁹ Má ngorer, rang buhang, ina parai ngoromin si gam. Gama lala kákir suri Tanián na tari si gam á artabar án mánán tusi midán ái Káláu má parai singin kálámul. Má ngo te tili gam di nem i worwor mai lite wor, koion gama tur kalar di,

gama káksia di sár dák worwor. ⁴⁰ Má sár bos táit gama longoi i pákánbung án kis talum, gama lain tahngai suri nák rut kuluk má gama káp arngaus siari i pákánbung er.

15

Apaptur kaleng si Karisito

¹ Má rang buhang, iau nem i apálsa gam suri gamák lain talas uri lain arbin. Ái sár á lain arbin er iau arbin mai tungu iau mulán hut narsá gam, má gamá ruruna on, má gamá kipi áng kábutkis i kamu ruruna. ² Má lain arbin erei, ái sár gama ruruna pagas on suri ái Káláu na aliu pas gam. Má sár gama ruruna i ngorer sang iakte arbin mai narsá gam, má koion gama teleh uri tekesi angagur án worwor na káp má gamák ruruna bia!

³ Longra timani! Iakte alsai arbin uri narsá gam er ái Konom ákte bit iau on. Má arbin er, ái a támin táit muswan má a kábutkis no i tan táit suri kángit ruruna. A ngoromin. Ái Karisito a mat suri hul aliu pas git alari kángit sápkín tatalen ngorer i Buk Tabu ákte para táilnai ngo na ngoi. ⁴ Má te kálámul di kip pasi páplun má dik tahun palai, má i átuil bung ái Káláu a salapturi ngorer i Buk Tabu a para táilnai. ⁵ Má ngo ákte salaptur kaleng má, namur a tur soura singin marán. A tákwái soura sang si Petero mák inngasi páplun singin ngo ákte liu kaleng, má namur a arinngas singin kán sángul mai aru á kalik án aratintin. ⁶ Má namur mul, i kes sár á pákánbung a arinngas singin marán

15:3: Ais 53:5-12
28:16-17; Luk 24:34

15:4: Mat 12:40; Apo 2:24-32

15:5: Mat

sorliwi alim i mar á tám ruruna. Marán tili di di liu besang onin, mái sár te dikte mat má. ⁷ Io, namurwai tur soura er, ák arinngas má bul si Iakobo, má namur mul singin tan apostolo no.

⁸ Má iau sang á áwáwat on a tur soura singing. A ngorer i wák a tián a káhái natun má kán pákánbung kápte be a arwat suri na páng, má a táit án sodar singin wák er. A ngorer mam iau, ái Iesu a tur soura singing má iak sodar. ⁹ A támin ngo iau kes tili di á bos apostolo. Ái sár iau pulus iau sang ngo iau gengen i lalin bos apostolo no, kabin tungu iau lu arangrangas i matananu si Káláu, ái rung er di ruruna i Karisito. Kápte iau lain kálámul artálár suri da utung iau ngo iau apostolo, ¹⁰ ái sár ái Káláu a kuluk mam iau ngorer ákte tangan iau pasi iak lite kálámul má. Má kán lain artangan uri narsang kápte iau era on, wa iau langan mai kán talar! A támin ngo gim á bos apostolo gim no gim him, mái sár á iau sang iau lala songsong sorliu di no. Má kápte iau longoi him er mai minging masik, kápte. Ái Káláu sang a tangan iau má iak lu him mai kán rakrakai. ¹¹ Má kápte te wor suri sinih a arbin narsá gam. Ngo iau iau arbin, ngo bos apostolo di arbin narsá gam, a tukes sár á pinpidan gim lu arbin mai i bos malar no má singin matananu no gim lu arbin narsá di. Má ái sár á pinpidan gamá ruruna on.

Kángit apaptur kaleng tili minat

¹² Gam talas ngo midán ái Káláu a parai ngo ái Karisito ákte aptur kaleng alari minat. Ki

ngádáh a ngoi á te kálámul tili katbán i gam er dik parai ngo tan kálámul dikte mat kápdate liu kaleng mul? ¹³ Ngo worwor er a lengwen ngo kápate te apaptur kaleng tili minat, ki a sálán ngo ái Karisito mul kápate liu kaleng tili minat. ¹⁴ Má koran ngo ái Karisito kápate aptur kaleng tili minat sang, ki a sálán ngo pinpidan gim arbin mai sur Karisito a kápate kábutkis on, má a sálán mul ngo kamu ruruna a wáráh. ¹⁵⁻¹⁶ Má a ngoro minái mul. Ngo kápate te apaptur kaleng, ki na han artálár mam gim i bos apostolo ngo gim angagur mai táit gim parai sur Káláu. Gimáte parai sang ngo ái Káláu a aptur kalengna Karisito alari minat. Ái sár ngo kápate te apaptur kaleng tili minat, ki ngorer ái Karisito mul kápate aptur. ¹⁷ Má ngo ái Karisito kápate aptur kaleng, ngorer kamu ruruna a tu wáráh sár, má ái Karisito kápate be a sáras pas gam alari kamu sápkín tatalen. ¹⁸ Má ngo kápate te aptur kaleng, ki ngorer rung er di ruruna i Karisito má dikte mat, dikte sák má, má da hiru áklis sang! ¹⁹ Má git mul gita sák ngo kápate te aptur kaleng kabin erei gita mat, kápnate mon i te artangan i pákánbung er. Má ngo kápate te artangan namur, ki a sálán ngo ái Karisito a tu tangan git i liu minái masik, má ngorer matananu da ot keskam si git kabin ákte wáráh á kángit ruruna.

²⁰ Ái sár kápate a ngorer, kabin ái Karisito ákte aptur kaleng alari minat má kán tu liu sang onin! Má ái á mulán wán ái Káláu a salapturi tili minat má kápnate mat mul. Má kabin i ngorer, git mánán ngo matananu no si Káláu er di mat, da

liu kaleng mul. ²¹ Aru á kálámul, má diar tur suri rang kopkom i diar. Kono mulán a longoi sápkín, má ngorer ák talka pasi minat ák duk i git no. Má kono áruán kápte te sápkín on. Má i pákánbung a mat mák liu kaleng mul, ngorer ák talkai liu kaleng ák duk i rang kopkom on. ²² Ái Adam kápte taram i Káláu mák mat, ki ák tok tari sit uri git á rang buhán má giták mat mul. Ái sár ái Karisito a taram i Káláu mai kán kunlán liu má kán minat mul, má ngorer ák talkai liu kaleng uri narsán rang buhán sang, má di mul da liu kaleng alari minat. ²³ Mái sár ái Káláu ákte put páksi pákánbung singin keskeskes suri da liu kaleng. Ái Karisito á tungu, ái á mulán wán má ákte liu kaleng má. Má namur ngo ái Karisito na elkalengleng ur main i bim, ki git káián gita liu kaleng i pákánbung erei.

²⁴ Má gita liu kaleng ngorer, ki namur i kurtángsin bung má. Mulán táit ái Karisito na suka bámiái bos pakpakta mái rung no a mon i kándi rakrakai. Má ngo ákte arah noi bos him erei, io ái sang má na sara tari tan táit no er ur si Káláu Kákán. ²⁵ A ngoromin. Ái Karisito na kis án kabisit arwat mai bung ái Káláu na suka bámiái kán tan kurtara no uri lalin keken ái Karisito. ²⁶ Má ngo ákte suka bámiái noi kán tan kurtara, na tu hol sár má i kesá kurtara. Má kurtara er, ái minat sang. Na be amosrahi má, ki ákte wat. ²⁷ A kabin ngoromin. Buk Tabu a parai ngo, “Ái Káláu ákte rusan tari naul matmatngan pokon

no uri lalin keken,” má sálán ngo ‘lalin keken ái Karisito’. A támin tan táit no ái Karisito na kátlán, ái sár a talas ngo ái Karisito sang kápte na kátlán i Káláu Kákán. Kápte sang! Kabin ái Káláu ái koner a rusan tari tan táit no uri lalin i Natun. ²⁸ Má sár i bung ngo tan táit no ákte kis i lalin i Natun, ái Natun na bál tari sang uri lalin i Koner ákte rusan tari tan táit no singin. Má pasi á ngorer, ái Káláu sang na kátlán i naul matmatngan pokon má bos táit no.

²⁹ Má dánih suri tatalen er te tili gam di longoi er di siwi kálámul a liu besang i arlih si koner a ruruna má ákte mat, má kápte a kipi arsiu? Ngo kápte te apaptur kaleng alari minat, ki dánih á sálán á tatalen erei gam mur on? Git talas ngo a sálán ngoromin. Tatalen er gam mur on a inngasi kamu ruruna ngo kálámul er ákte mat, na liu kaleng mul. ³⁰ Gim á bos apostolo gim lu arbin narsán tan kálámul di matai kángim arbin má dik nem suri arangrangas i gim. Má dánih á sálán kángim tatalen ngorer? A sálán ngo gim káksiai kángim liu kabin gim ruruna ngo gima aptur kaleng namur. ³¹ Gam mánán ngo a támin ngo a lala gasgas i balang sur gam kabin gam káián ái kángit Konom Iesu Karisito. Má a támin mul, rang buhang, ngo bosbos bung iau tur i risán tarang án minat kabin i rung er di matai kak arbin! ³² Wa tan langwán tomos til Epeso, onin iau tungai arup mam di! Má ngo a mon sár i liu minái masik má kápte te liu namur, ki dánih á sálán á kak risgos ngorer? A sálán sang ngo

káksiai iau han pátum i minat, a mon á apaptur kaleng namur ina liu on. Má ngo kápte te apaptur kaleng, ki gita mur i kamu arabitbit er a parai ngo gita lu ngin má namnam sang, kabin latiu sár má gita lu mat!

³³ Auh, koion na arnáh i kamu hol ngoro ngul suri longra pasi angagur káián tekes! Gama hol pasi kesá kamu arabitbit mul er a parai ngo, “Ngo una saliu tiklik mai tan sápkín kálámul, da tokroroi sang i lain ninsim!” ³⁴ Ai! Gama ilang kaleng uri holhol a nokwan má táu alari sápkín tatalen! Te tili gam gam ngul be suri nemnem si Káláu, má gam merok suri gama kip mánán ur on. Má inái iau wor uri gam suri gama rumrum kunán táit erei!

Ngádáh na ngoi á páplun i git?

³⁵ Má te da gátna ngo, “Ngo rung dikte mat, ngádáh da liu kaleng ngoi? Má páplun i di, ngádáh na ngoi?” ³⁶⁻³⁷ Suri dah gam ngul suri táit min? Mákái! Gam mánán sang i pákánbung gam soi taial. I pákánbung erei, kápgamte lu soi kopkobon er gam isra palai, kápte. Gam lu soi sang i taial kauna. Gamá lu kas tahni ngorer á taial i inbul ngo kaukau, ki ngádáh? Káp melek sár ák lu soai kopkobon mák oboi wán, be? Auh, kápte! Gam kas tahni sang, ki ák mulán sangin má namur áng kopkom kaleng. Má ngo ákte isi tukul, a oboi wán a lite alari taial er gam soi. ³⁸ Ái Káláu ákte aksimi keskeskesá namnam. Má ngo git soi namnam, na maras má nák oboi wán ngorer i páplun ái Káláu ákte hol on ngo na ngoi sang.

³⁹ Má kesi tothopas mul mai tan táit di liu i naul bim. Tan táit tili naul bim kápate kesá matngan kápán páplun i di, a toltolom sang. Kálámul kesá matngan kápán páplun, má ololas kesá matngan mul. Bos man sang a lite má isu mul. ⁴⁰ Má a mon á táit a kis mamuni armongoh má táit a kis main i naul bim, má a lite arsagil mul á pánpán uri diar. Bos táit a kis mamuni armongoh, kándi mermer a kesi matngan. Má bos táit main i naul bim, kándi mermer a kesi matngan sang. ⁴¹ Mermer kán nas kesi matngan. Má kalang mul a mon i kán mermer, má a lite alari mermer kán nas. Má bos mátmátiah mul kándi mermer a lite. Má keskeskesá mátmátiah di lite arsagil, kes a mon i kán mermer sang a lite alari mermer káián kes.

⁴² Má na ngoi mul i pákámbung na aptur kaleng i kápán páplun alari minat. Ngo git tahni páplun kálámul, na beseng má nák sangin. Máí sár i pákámbung páplun kálámul er na aptur kaleng, na lite má kápnate sák. ⁴³ I pákámbung git tahni kálámul, páplun a mák silar mák takulem. Má i bung na aptur kaleng, na aptur mai páplun a tuan alal má na taba mingin. ⁴⁴ A mon á páplun naul bim má a mon á páplun naul bát mul. I pákámbung git tahni kálámul, git tahni páplun naul bim. Máí sár namur i bung na aptur kaleng, na aptur mai páplun naul bát. ⁴⁵ Buk Tabu a parai ngo, “Mulán kálámul ái Káláu a longoi, ái koner si Adam, ái Káláu a hus tari kihkih ur singin mák liu.” Má git pupun sit pasi matngan liu káián mulán Adam. Máí sár a mon i áruán Adam mul, ái

koner si Karisito sang. Má rung di káián ái áruán Adam, di pupun sit pasi kán matngan liu mul er a tari i Tanián sang. ⁴⁶ Má páplun i git ái Káláu a mulán tari kápate arwat suri gita liu mai ami bát, kápate. A longoi mulán kápán páplun i git ngorer uri liu án naul bim sár, má namur ái na tari si git á matngan páplun a artálár suri liu ami bát. ⁴⁷ Ái Káláu a longoi mulán kálámul mai bim, má ngorer ái tili bim sár. Má áruán kálámul, ái tilamuni bát. ⁴⁸ Rung er di pupun sit i kálámul tili bim, kápán páplun i di a ngoro kápán páplun kálámul er. Má rung di káián ái Koner páplun tilami bát, di mul da kipi matngan páplun ngorer. ⁴⁹ Má na ngoi mul mam git. Onin git kis i kápán páplun ngoro páplun kálámul tili bim, mái sár namur gita oboi bul i páplun ngoro kálámul tilami bát.

⁵⁰ Rang buhang, iau parai si gam ngoromin. Páplun kálámul tili naul bim kápate arwat suri na lu kis i lolsit si Káláu. Má matngan páplun er a lu mat mák lu sangin, kápnate lu kis i pokon kápate te táit na morot ái. ⁵¹ Longra timani! Onin ina kip auti táit ái Káláu a punmai tungu. Te tili git á tan tám ruruna kápdate mat besang má dák mák Iesu na kaleng. Má ngo na hut i bung erei, páplun i git no na arkeles. ⁵² I án mudán pákánbung sáksák ngorer i mátán kálámul a piskut, tan táit minái na tapam hut. Angelo na husi taur uri akiláng ngo kurtángsin bung ákte hut má, má na akiláng mul suri tan minatin kálámul di ruruna, da aptur mai hutngin páplun i di. Má git á bos tám ruruna git liu besang, na arkeles i páplun i git mul. ⁵³ Na ngorer

sang kabin na kelsen má i páplun i git er a lu mat mák lu sangin uri matngan páplun na kis áklis.

⁵⁴ Má i bung páplun i git ákte arkeles uri páplun na kis áklis, ki a sálán ngo ákte hut muswan á táit er a parai i Buk Tabu ngo,

“Ái Káláu ákte ekési amosrah palai minat!”

⁵⁵ Ki erár gita parai mul ngo,

“Minat, káp una te up sorliu gim mul!

Má kam rakrakai er u lu dung kusi kángim liu mai, ákte rah!”

⁵⁶ Nagogon si Káláu a inngas tari singin matananu ngo dikte longoi sápkín, má a mon i kán rakrakai mul suri na oboi rangrangas án minat uri di. Má matananu di mátut suri mat kabin di matai ngo ái Káláu na arangrangas i di suri sápkín dikte longoi. ⁵⁷ Mái sár kángit Konom Iesu Karisito ákte hul pas git alari kángit sápkín tatalen, má ngorer ákte suka bámiái sápkín má minat mul. Ki gita para agas Káláu kabin kápte kesi táit a mon i kán rakrakai ngo na dung kusi kángit liu mul!

⁵⁸ Má pasi á ngorer, lain rang buhang, gama katkatang kuluk i kamu ruruna, má koion gama alongra singin tekes na mák lam arong gam uri lite sál. Ái sár, gama tar kunlai kamu liu uri him si Konom, kabin gam mánán ngo kamu songsong uri kán him na mon sang i lain wán.

16

Sualim uri tángni matananu si Káláu

¹ Má inái ina worwor án mudán suri kamu sualim suri tángni tan bos tám ruruna ada i bimán rum á Ierusalem. Iakte parai singin bos tám ruruna iamuda i balis á Galatiá suri da longoi ngoromin. Má iau nem i gam mul suri gama mur on ngoi. ² I bosbos Sade no, keskeskes tili gam na purwai pirán tabal ákte apángái i bál i wik er, má kesi risán nák obop kelkelengnai na káp omlawai mul. Gama longoi ngorer suri i pákánbung ina elkalengleng uri narsá gam, ákte kis pagas á pirán tabal uri sualim. ³ Má kesi táit mul iau nem on. Gama eran pagas i te kálámul tili gam suri da kipi kamu artabar urada Ierusalem. Má erei ngo ina hut mainái, ina le i tekesá pákán ram má inak sara tari si rung erei gamáte ilwa pas di suri dáng kipi turán artabar er. Má pákán ram erei uri para talsai kamu artangan mái rung erei di kipi. ⁴ Má koran mák ngoi i balang ngo iau mul ina han, ki gim no gima tiklik.

Ái Paulo a nem suri laumái tan Korin

⁵ Má ina mulán han besang suri laumái bos tám ruruna i bos malar ada i balis á Makedoniá. Má ngo iakte han tur pas á Makedoniá má, erár ina hut main narsá gam. ⁶⁻⁷ I kak hol sang káp iau te nem ngo ina bop pas i te bung sár mam gam, kápte. Iau nem ina kálik kis dol. Má ngorer ngo na sormángát ái Konom, ina kis pas te wik gut narsá gam ngo kunlán taul gus no. Ina kis dol ngorer suri gama tangan iau, má namur gama tarwa iau suri sopasun kak láklák uri bos malar ina han ur on. ⁸ Má inái ina kis besang á Epeso

16:1: Rom 15:25-26; 2Ko 8:1-9
Rom 15:24

16:5: Apo 19:21

16:6-7:

pang i bungán Pentikos ⁹ kabin ái Konom ákte pasbat i mátán sál pas iau, má iak lu arbin narsán matananu má marán dik ruruna on. Má marán mul dikte tohoi suri tur kalar iau.

¹⁰ Má ngo ái Timoteo na hut suri laum gam, gama árár pasi má keksai suri na káp konngek i kán hol suri tekesi táit. Gam talas ngo ái á kesá tám him si Konom ngorer i iau, ¹¹ má ngorer koion á tekes na mák pulsi. Iau nem i gam ngo gama tángni má agasgas pasi bál, má gamák tarwai suri na kaleng ur Epeso ur main i narsang, kabin iau kis mona Timoteo má bos tám him di tiklik mai ngo da hut.

¹² Gam gátna iau sur Apolos er tuá git. Iau lala sungi tungu suri ngo na tiklik mam Timoteo má bos tám him er suri nák han narsá gam. Iau sungi ngorer, mái sár a ngoi i bál ngo kápate kuluk ngo na han i pákánbung er. Má namur, i bung a hol on ngo a kuluk, ki na han sang suri mák gam.

¹³ Gama pán pagas na má dik agur tar gam uri lite aratintin! Má gama butatur sang i kamu ruruna! Kápate ngo gam gengen kalik, má ngorer gama inngas tar gam ngo gam kálámul sang, má gamák rakrakai pagas suri kápate kes na surung pas gam! ¹⁴ Má matngan dánih gam longoi, gama longoi mai tatalen án armámna.

¹⁵ Gamáte mánán má sur Setepanas dihat támán. Dihat mulán ruruna i Karisito main i balis á Girik, má dikte tar di uri talar án artangan narsán tan tám ruruna. Má inái iau lala sung gam, rang buhang, ¹⁶ ngo á gam bul gama rusan tar

---

16:9: Apo 19:8-10; 2Ko 2:12   **16:10:** 1Ko 4:17   **16:11:** 1Ti 4:12   **16:12:** 1Ko 3:6   **16:15:** 1Ko 1:16

gam i lalin matngan kálámul ngorer. Má gama rusan tar gam mul i lalin rung di tur talum mam di má dik him tiklik.

¹⁷ Má a laes i balang sur Setepanas mái Potunatus mái Akaikus ngo dituláte hut narsang. Iau ot kuluk si gam suri gamá tarwa ditul suri ditula tur sur gam i narsang, má a támin ngo dituláte tangan iau. ¹⁸ Ditulá ahutngin pasi taniang i pákánbung gim kis tiklik, má ngo dituláte kaleng ur main narsá gam, iau ngoi ngo ditula ahutngin pasi taniá gam mul. Tan matngan kálámul ngorer i ditul, gama mák ilmi ngo di lain kálámul má gama alongra si di.

Arahrahi worwor

¹⁹ Tan boh tám ruruna minái i balis á Esiá di tarwai kándi lain nas narsá gam. Mái Akuila mái Pirisilá diar mokson má boh tám ruruna di lu kis talum suri lotu i kándiar rum, di tarwai kándi lain nas mul narsá gam kabin git no káián á Konom.

²⁰ Má bos tám ruruna no i malar á Epeso di nas pas gam mul. Má iau nem i parai sí gam ngo i pákánbung gama lu kis talum, i arliu i gam gama lu árár pas gam mai armámna.

²¹ Má inái á iau Paulo iau sir páptai mai limang sang á kak lain nas minái narsá gam.

²² Ngo tekes a parai ngo a turán ái Konom, ái sár kápate támin uri narsán, páksiai ái Káláu ná k atri nagogon on. U, kángim Konom, una sangar i lákám!

²³ Má lain artangan káián ái Konom Iesu na kis tiklik mam gam iatung. ²⁴ Git no git kes mam Iesu

Karisito sang, má ngorer iau tarwai kak armámna
uri narsá gam.

Hutngin kamkabat si Káláu
The New Testament in the Sursurunga Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sursurunga long
Niugini

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sursurunga

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 0727222139

The New Testament

in Sursurunga

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

lxxx

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-09-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

59d51359-0c11-5334-a2e7-0e40b5a3442f